

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A debreceni egyház.

— Irta: Dr. Körösi Kálmán —

II.

A helyzetet csak néhány vonással vázoltam; e lapok olvasói úgy is ismerik már azt részleteiben is a Dr. Ferency úr tanulmányából s mi debreceniek, a kik közvetlen tapasztalattal szemléljük egyházunk viszonyait, csak sajnálattal konstatálhatjuk, hogy a Dr. Ferency úr cikksorozata, bármily sötét képet tár is elének egyházunkról, a legszomorúbb részlet leírásánál sem esett a túlzás hibájába: fájdalmas valóság mindaz a mit ír.

Ha a bajt ismerjük, okát is kell kutatnunk, hogy orvoslásáról gondoskodhassunk.

Előre bocsájtom, hogy az egyház működésének sikertelenségéért s az egyházzal szemben való amaz elijesztő mérvű közönyösségért, a mely az egyháztagok legtöbbszörének lelkét dermedtő hatalmába vette, nem akarok személyeket felelőssé tenni; nem keresem: ki a hibás, kit terhel a legtöbb felelősség a mostani helyzet kifejlődéséért? Ennek eldöntésére magamat illetékesnek nem is érzem, de meg engem életpályám által kiszabott hivatásom és egyéni hajlamom egyaránt inkább arra szoktattak és most is arra készítenek, hogy kezembe ne a támadás ostorát vegyem, hanem a védelem fonalszárait egyesítem, nem vádiratot szerkesztek hát, nem vádolok senkit, legkevésbé pedig magát az egyházat, melyet egyik helybeli napilap névtelen cikkírója a „Debr. Prot. Lap“ e tárgyban kelt cikkeire reflektálva, „megvádolt egyház“-nak nevez és úgy tüntet fel, mintha vádak szórának egyházunkra azok, a kik nehéz helyzetén feljajdulva, hangos szóval panaszolták el sorsáról mindazt, a mit eddig is ismertünk mindannyian, de csüggeteg hallgatással elzártunk szívünkbe.

Ugy tartom, hogy ha ismerjük az egyházunkat mindinkább fenyegető veszedelmet, ennek közvetlensége és nagyságát, a segítség nagy gondolatával szemben érdcktelen semmiséggé törpül, vagy legalább is harmad-negyed rendű dologgá devalválódik az a kérdés: ki a hibás.

De ha ezt a multakra nézve nem kutatom is, a jövő felé tekintve nem tudom és nem is akarom elhallgatni, sőt azt szeretném, ha az én — félek — pusztában elhangzó szavam helyett kinek-kinek saját lelkiismerete mondaná el kiáltóan, hogy igenis *hibás sőt bűnös mindenik egyháztag, a ki a bajt felismerve sem tartja kötelességének a segítség munkájában résztvenni.*

Személyek helyett a rendszerben látom a hibát és pedig — egyetértve az előbbi cikkírókkal — én is abban látom, hogy most a debreceni egyház egy nehezen kormányozható, a mai társadalmi viszonyok közt elhelyezkedni, sikeres működést elérni nem tudó, majdnem mozdíthatatlan egységes tömeg, melynek nagysága mostani szervezete mellett inkább a gyengeségnek, mint az erőnek forrása. Képletesen szólva azt mondhatjuk, hogy ez a maga egységében oly nagy tömegű egyház a tagok lelki gondozásánál a nagy gazdaságok művelési rendszerét fogadta el, holott itt az uradalmi gazdaságok módszere helyett éppen a legbelsőbb, a legintenzívebb sőt kerties művelésre volna szükség, mely lehetővé teszi a minden egyes részre kiterjedő figyelmet és gondosságot, lehetővé teszi, hogy a szomszédhozó lelkek felüdütsenek, az elfajulóknemesítsenek, a fogékony szívekbe az egyház iránti szeretet és ragaszkodás beoltassanak, az egyházra káros kinövések lenyesessenek vagy kigyomlaltassanak s lehetővé teszi, hogy ezen kertészeti művelés természetéhez tartozó figyelem és gondosság mellett egy-egy figyelő tekintet jusson a — szomszéd felé is.

A baj okának megállapításánál tehát ugyanazon álláspontot foglalom el, mint e b. lapok előbbi cikkirői s minthogy nem arra vágyom, hogy újat mondhassak, hanem hogy az igazságot megismerhessem, csak örülni tudok annak a teljes s az igazság eltalálásának garantiájául tekinthető vagy legalább erre következtetni engedő felfogásbeli egyöntetűségnek, mely engem a helyzet orvoslása kérdésében is az ezen tárgyban szólott urakkal egy-ugyanazon álláspontra juttatott.

Én se látok más módot a kibontakozásra mint az egyháznak felosztását parochiális körökre s csak a Csiky Lajos úr felfogásától térek el a kivitelre nézve annyiban, hogy a parochiális körökre osztandó debreceni egyháznak a mostani egyházmegye kötelékébe való belépését (helyesebben szólva: a mostani egyházmegye kötelékében hagyását) nem helyeslehetem egyrészt elvi szempontból azért, mert a debreceni egyház dicsőséges multjához, lélekszámbeli nagyságához és erkölcsi erejéhez méltó csakis a külön egyházmegyei szervezet lehet, másrészt gyakorlati indokból azért, mert Debrecen a mostani egyházmegyén belül parochiális körökre osztva is oly egységet képezne, mely a vidéki kisebb egyházakkal szemben az erők egyensúlyát könnyen megzavarná s a kisebb egyházak részéről féltékenységek, azokkal való surlódásoknak lehetne kiinduló pontja.

Külön egyházmegyének óhajtom tehát Debrecen parochiális köréit.

Hány oly erő forrást nyitna ez meg, melyet a mai szervezetből folyó nehézkesség, mondhatni mozdulatlanság lekötve tart! . . . Egyházunk csakis így vehetné ismét át igazi hivatása gyakorlását, hiveinek serege csakis így lehetne ismét — mint volt egykoron — az egyháziasságnak, a vallásosságnak, az egyház és vallás ügye mellett nehéz viszonyok közt és hiven kitartó hajthatatlan kálvinistaságnak ragyogó példája.

Édes örömmel telik meg lelkem, a mint képzeletemben már most megjelenik előttem a jövő debreceni egyház képe, mely *szervezeti egységéből vesztit ugyan, de e helyett a lelkek egységét az együtt tartozás érzetét nyeri el sokkal nagyobb csere értékül.*

Látom, látni vélem már, mint válik az egyházi élet egy-egy központjává mindenik parochia, mint emelkednek ki még a most teljesen elhagyott kertségeken, külsőségeken is templomaink és tornyaink csekély arányokkal, kicsiny méretekkel talán, de hirdetve mégis, hogy ott körülöttük Kálvin népe tömörült; mint gyakorolja az egyes parochiák működési körén belől egymásra egyház és egyháztag a jótékony kölcsönös hatást! . . .

Lehetséges-e mindez a mostani szervezet mellett? Állítom, hogy nem lehetséges s ne

TÁRCA.

A heidelbergi kátéről.

(Irtá: Dr. Erdős József.)

Az evangéliom szerint reformált keresztyén anyaszentegyház szervezője s legkiválóbb theologusa **Kálvin** János 1535 augusztus havában fejezte be és 1536 március havában tette közzé első kiadásban Baselben „*Institutio Religionis Christianae*” című korszakos művét. (Szövege olvasható a Baum, Cunitz, Reuss által sajtó alá rendezett Corpus Reformatorum-ban, a mely a XXIX. volumentől kezdve közli a nagy reformátor összes szellemi hagyatékait. V. ö. I. 9—248. Ez editio princeps hat fejezetre osztott tartalma tárgyal: Cap. I: De lege, quod Decalogi explicationem continet. II: De fide, ubi et Symbolum (quod apostolicum vocant) explicatur. III: De oratione, ubi et oratio dominica enarratur. IV: De sacramentis, ubi de baptismo et coena Domini. V: Quo sacramenta non esse quinque reliqua, quae pro sacramentis hactenus vulgo habita sunt, declaratur, tum qualia sint ostenditur. VI: De libertate christiana, potestate ecclesiastica et politica administratione. Az *Institutio* rendszeresen befejezett és véglegesen szövegezett kiadása (editio postrema 1559. [Calv. opp. II.] már négy könyvre tagolva, ezen címek alatt fejteti és tárja fel az evangéliomi keresztyénség örök ér-

vényü hit- és erkölcsi-igazságait: Lib. I: De cognitione Dei creatoris. II: De cognitione Dei redemptoris. III: De modo percipiendae Christi gratiae. IV: De externis mediis ad salutem. A közbeeső kiadásokat (1533—1554. opp. I. 253. kk.) szerző lassanként tökéletesítette, a nélkül hogy csak egyetlen lényeges alapgondolatot is változtatott volna, miért is találóan jegyzi meg róla Béza (Vita Calv., a Neandertől 1841-ben kiadott Vitae quatuor reformatorum-ban cp. 31.): „In doctrina, quam initio tradidit, ad extremum constans nihil prorsus immutavit, quod paucis nostra memoria theologis contigit.” Thuri Pál meg, a legtöbb editio jellegéje gyanánt alkalmazott eme híres distichont irta az *Institutio*ról:

„Praeter apostolicas post Christi tempora chartas
Huic peperere libro saecula nulla parem.”

Magyarra fordította Szenczi Molnár Albert (Hanau 1624.): német nyelvre Spiess B. (Wiesbaden, 1887.) A 16. és 17. században számos külön kiadást ért, melyek közül igen szép a Lejdában 1654-ben megjelent editio.

Az *Institutio* nak majdnem kivonatául tekinthető **Kálvin kátéja**, a melyet ő kérdések és feleletek alakjában, 1536 végén, valószínűleg latin nyelven irt s franciára is lefordítva kiadott 1537-ben. A szöveg írásnyelvére azt olvassuk 1537. elejéről (opp. V. p. XLII.): „Conscriptus . . . aliquanto ante catechismus a nobis fuerat, gallice etiam editus.” Az elveszett első francia kiadás nyomán kiadta 1878-ban Rilliet et Dufour, le Catechisme français de Calvin publié en 1537. Ma-

mondja senki a kicsinylés hangján, hogy könnyű ezt állítani, mert könnyű ezt bizonyítani is. És a bizonyítás azt is ki fogja tüntetni, hogy csakugyan nem az emberekben, hanem inkább a rendszerben van most a baj oka.

Egyházunk működését ugyanis három fő-tényező irányíthatja leginkább, ugymint a presbitérium, a lelkészi kar és az egyháztagok.

A száznál is jóval több tagból álló presbitérium már tagjainak ily nagy számánál fogva is nem alkalmatlan vagy legalább nem nehézkes-e arra az intenzív, minden részletre kiterjedő gyakori összejevetelt és a legkülönbélebb kérdésekben is összhangzó felfogást igénylő működésre, a mit a nagyvárosok egyházi életének vezetése a presbitériumoktól megkíván s a hatásköre alá tartozó egyháztagok 50000-nyi lélekszáma, ennyi emberből álló testület kormányzásával járó teendők ezernyi sokfélesége s a teendőknek nagy méreteken való jelentkezése nem kényszerít-e a presbitériumot arra, hogy a hívek egyháziasságának felügyelete és gondozását mellőzve feladatának inkább azt a részét végezze el, mely a külső kormányzati tevékenység körébe tartozik, mint pl. az egyháztagok nyilvántartása, vagyonkezelés, adókiivetés és behajtás s több eféle, a mik mind nélkülözhetetlen teendők ugyan, de egy presbitériumnak az egyházi élet vezetése körüli szükséges ténykedését távolról se merítik ki? Hogy ezt a mi egyházunk életéből egy adat-

tal igazoljam, tudott-é magának presbitériumuk egy oly fontos, az egyházi és vallási élet fokozását célozó javaslat felett való határozat-hozatalra mint a Dr. *Boldizsár* egyháztag ismeretes indítványa, több mint idestova egy év óta a külső kormányzati teendők mellett időt szakítani a mit pedig már csak az ezen beadvány felé forduló természetes érdeklődésre s méginkább a dolog fontosságára tekintettel is azóta csakugyan kívánatos lett volna, az agyonhallgatásnak tetsző kesedelmeskedés helyét a presbitérium által legmegfelelőbbnek tartott módon elintézni, elfogadni vagy elutasítani, de elintézni.

S a másik tényezőtől a lelkészekről lehet-é kívánni, hogy 50000 lélek felett — mert minden egyháztag hive minden lelkésznek — cura pastorálist gyakoroljanak, azokat, a kikre a valás erejével hatni lehet, 50000 egyháztag közül kiválasztani tudják; a munkakör megosztatlan közössége nem csökkenti-é bennük akaratjuk és jobb érzésük ellenére a felelősség tudatát?

És végül az egyháztagoktól, midőn 50000-en tartoznak az egyházközség kötelékébe, még ha alkalom nyujtatnék is nekik az egyházi ügyek felőli tudakozódására, lehet-é azt méltányosan elvárni, hogy ők, a kiknek legnagyobb részük a városi kenyérkereset éjet-napot elfoglaló nehéz küzdelmei közt él, időt szakítsanak maguknak egy 50000 lelket számláló egyházközségnek sokféle és bonyolult s már terjedelménél fogva legtöbb-

gyarul megjelent 1695-ben Kolozsvártt. Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy ebből a kátéből szerkesztett Kálvin egy rövid hitvallási iratot, a mely 21 tételben azokat a hitágazatokat tartalmazza, a melyekre a polgárság esküt tett. Az eredeti francia szöveget kiadta Rilliet Albert genfi tanár; a latin fordítását v. ö. Calv. opp. V. 355—362.

Kálvin szellemének még kiválóbb terméke az 1545-ben franciául írott és rövid idő multán latin nyelven is kiadott *genfi káté*, a melyet szörványosan még ma is használnak külföldön tankönyvül. Címe: „Catechismus ecclesiae Genevensis, hoc est formula erudiendi pueros in doctrina Christi“ mutatja, hogy ez a hit- és erkölestani jeles munka, iskolás növendékek számára készült. Mind a latin, mind a francia szövegre nézve v. ö. Calv. opp. VI. 1. kk. Tartalma öt fejezetre oszlik: 1. De fide. 2. De lege. 3. De oratione. 4. De verbo Dei. 5. De sacramentis. Függelékül könyörgések és liturgiai formulák.

Laski (a *Lasco*) János, keleti Friesland reformátora, az ev. ref. egyház egyik legrokonszenvesebb alapítója és atyja 1554-ben a genfi káté mintájára írta határozottan református szellemű kátéját, a mely *emdeni káté* név alatt ösmeretes és a legujabb időkig (Emdenben 1889-ig) használatban volt. Címe: „Catechismus effte Kinderlehre tho nütte der Jöget in Ostfriesslandt, dorch de Deners des hilligen Godtlicken Wordes tho Embden.“ Kiadta *Kuyper* Ábrahám a Lasco opp. II, 495. kk. Életrajzát megírta *Bartels*, Elberfeld, 1860. *Dalton* 1881. *Pascal* 1894.

Bullinger Henrik, Zwingli méltó utódja Zürichben, a zürichi zsinat megbízásából 1559-ben írta latin nyelvű *kátéját*, az érettebb ifjak iskolai használatára. Ugyanő már 1556-ban a felsőbb osztályos növendékek számára szerkesztette „Summe“ című kézikönyvét. A II. helvét hitvallás dicső nevű szerzőjének e munkái, az ev. ref. egyház tanrendszerének megannyi kincses bányái. (Életrajzát műveiből válogatott szemelvényekkel együtt kiadta *Pestalozzi* K. Elberfeld, 1858.)

* * *

Kálvin, *Laski* és *Bullinger* ezen most említett műveiből a legértékesebb gyöngyöket szemelték ki és gyűjtötték össze a *heidelbergi káté* tudós szerzői *Olevianus* Gáspár és *Ursinus* Zakariás. (Életrajzukat megírta *Sudhoff* K. Elberfeld, 1857.)

Ennek a nagy jelentőségű református vallási *nepkönyvnek*, nevezetesen a pfalci, (latinos néven palatinatusi), vagy keletkezési helyéről nevezve: *heidelbergi kátének* történetéről és irodalmáról a külföldön és hazánkban, noha vázlatos, de viszonyainkhoz mérten eléggé részletes és tájékoztató áttekintést nyujt a *Prot. Szemle* harmadik (1891.) évfolyama III. füzeté (394 - 406. l.), továbbá a tiszántúli ev. ref. egyházkerület megbízásából fordított és Debrecenben 1891-ben első, majd most 1901-ben *második kiadásban* sajtó alá rendezett és megjelent *heidelbergi káté* történelmi bevezetése. Ha ezekkel még egybevetjük „a heidelbergi káté oeconomiajáról“ című közleményt a „Detr. Prot. Lap“ 1886.

ször külön tanulmányozást s olykor külön szakértelmet is kívánó ügyei megismerésére, ellenőrzésére, az ezekben való részvételre?

Mindez másként lenne szerintem a parochialis körökre osztás után.

A presbitériumoknak a kisebb egyház körök ügyeinek intézésénél több idejük és alkalmuk lesz az adminisztratív dolgokon kívül az egyházi élet fejlesztésére, az egyháztagnak vallás- és egyházszeretetének ébrentartására és növelésére s nemes verseny fejlődnek ki köztük, hogy melyik tud mindezekben szebb eredményt felmutatni.

Lelkészeink szinte egymással versenyezve törekednének parochialis köreiken belül a hívek megismerésére, lelki gondozására, szeretetüknek elnyerésére.

Az egyháztagnak könnyebben áttekinthetnék az egyes parochialis körök ügyeit, — több alkalmuk is lenne az egyház érdekében teljesítendő működésükre, — mind ez az egyházhoz való ragaszkodást, az egyházi ügyek iránti szeretetet hozná maga után s az egyes parochialis körök nemes és kívánatos versenyében a büszkeségnek ez esetben könnyen megbocsátható emberi gyöngeségével hivatkoznának az egyháztagnak az ő egyházuk külömb voltára, az ott elért nagyobb eredményekre: „Ime a mi papunk, a mi templomunk, a mi iskolánk“ stb.

Ilyen eredményeket várhatunk a parochiá-

lis megosztástól s a városi egyházmegyévé alakulás ezért, vagyis nem mint öncél, hanem mint egyházunk belső megújulásának legbiztosabb eszköze lehet lelkesedésünk tárgya.

Gondviselésszerűnek tartom azért az egyházkerületi főgondnok ur közönségesen ismert indítványát, — mely e mozgalomnak kiindulási pontja, — s a legkorrektebbnek az egyházkerület felfogását, mely a debreceni egyház ügyét az egész egyházkerület sőt az egész magyar egyetemes egyház ügyének tekinti.

Az egyedüli utat, a melyen ez az ügy tovább haladhat és tovább fejlődhet, két határozat jelöli meg: az egyik a presbitérium tiltakozó határozata az esperes úr egyházlátogatásával szemben — s ez azt tanúsítja, hogy a debreceni egyház nem hajlandó a mostani egyházmegye kötelékében maradni, — a másik az egyházkerület legutóbbi, a presbitérium felebbezését elutasító határozata, melyből nyilvánvaló, hogy a kerület az egyházmegyei szervezet kötelekei alóli emancipálást nem türi, — már most ha a mostani egyházmegyéhez nem tartozik Debrecen a saját akaratánál az egyházmegyei szervezeten kívül pedig nem állhat a törvény és az egyházkerület rendeleténél fogva, akkor a kibontakozás útjának, csakugyan az említett két határozat, mint két határközött kell elvezetni s ez az út nem vezethet más célponthoz, mint a külön, városi egyházmegyévé alakuláshoz.

évfolyama. 8. s köv. számaiban, valamint a vonatkozó és általam is haszonnal tanulmányozott újabb irodalmi műveknek Müller K. „Symbolik“ (Erlangen u. Leipzig [Georg Böhme] 1896.) című könyve 50. §-ában jelzett jegyzékét, akkor szerintem feleslegessé válik ezuttal minden részletesebb történelmi előterjesztés és célohoz képest szorítkozhatom káténk műbecsének és kiválóságának főbb vonásokban leendő méltatására.

* * *

Káténk műbecse megtetszik első renden is abból, hogy benne a protestáns és közelebről az evangéliom szerint reformált keresztyén egyház katechetai irodalmának színe java van mozaik remek egészzé egybealkotva. Olevianus (családi nevén von der Olevig, született Trierben 1536 aug. 10. meghalt Hernbornban 1587 márc. 15.) III. Frigyes szász választó fejedelem udvari lelkipásztor, mint korának egyik legkitünőbb gyakorlati theologusa és mint avatott tollu, rendszerező elméjű író volt ismeretes; viszont Ursinus (családi nevén Bär született Breslauban 1534 jul. 18., meghalt Neustadtban 1583 márc. 6.), az őt híven jellemző sírírata szerint nagy theologus, hatalmas ékes-szólású szónok, jeles tollu író, éles eszű bölcsész és az ifjuság buzgó oktatója, e mellett a Krisztus személyéről és az urvacsoráról elterjedett tévtanok diadalmas legyőzője volt. Mindketten a helvétiai reformáció rettenthetlen bajnokai voltak; s ha szinte Ursinus a wittenbergi egyetemen Melanchton tanítványa vala, a

biblia mélyreható tanulmányozása, valamint Kálvin, Béza, Bullinger műveinek megismerése után, az ev. ref. egyház tanainak apologetájává lön s mint 1562-től kezdve heidelbergi theologiai professor, ezen szellemben tanított, írt és működött.

III. Frigyes kitüntető megbízása nyomán kezdték meg mind a ketten előmunkálataikat, hogy ennek alapján megszerkeszthessék azt a keresztyén vallási népkönyvet, a mely míg egyfelől az idvességre tartozó dolgokban biztos kalauzál szolgál, másfelől minden többi vallásfelekezetűekkel szemközt, a református keresztyén hívők vallási meggyőződését tisztán, világosan, kétségbevonhatatlanul mutatja fel. Az említett kátéirodalmi kitünő termékek felhasználásával készítette Ursinus „catechesis hoc est rudimentum religionis christianae“ című tervezetét és Olevianus is hasonló célu munkáját (Gnadenbund) német nyelven. Tény, hogy az 1562. év végén zsinatilag hivatalosan jóváhagyott, elfogadott és 1563 január 19. napján, a fejedelem címe-revel ellátva, első kiadásban megjelent heidelbergi káté a nevezett két tudós szerző közös munkája; mindamellett a hittani tartalom rendszerezéséért Ursinust, az egységes műszerkezetért és világos német stylusért pedig Olevianust illeti meg az elismerés pálmája. Ezenkívül visszatükröződik belőle a dicső III. Frigyes tántoríthatatlan hithűsége és főképen a 80. kérdés az ő céltudatos, hősi bátorsága, keresztyén jellemét igazolja. Az egész mű meg ev. ref. anyaszentegyházunk köz-kincse s féltve őrzött drága öröksége, a reformáció

Tegyük meg ezt az utat mielőbb. Nehéz szervezési feladat lesz e kétségkívül, de hiszen egyetértéssel, ügybuzgalommal ennél nehezebb feladatot is sikeresen meg lehet oldani. Presbitériumunk ne tekintse, — a minthogy joggal nem is tekintheti — a kisebb egyházi körökre oszlás megindult áramlatát hatalmi kérdésnek, maga ellen irányuló akciónak.

Fogjon a nagy munkához a lelkesedésnek ama lángjával, melyet az esperesi látogatás elleni tiltakozó határozat meghozatalakor láttunk felvilánni. S a mikor a parochiális felosztáshoz hozzá járul, az nem a felbomlás processzusának megindulása, hanem az együvé tartozandóság felismerésének s az ennek erősítésére irányuló leghathatósabb tevékenység elhatározásának fel-emelő pillanata lesz.

Hogy azonban a tervezett akció ne csak szervezeti átalakulás legyen, hanem egyházunknak attól várt belső megújulása is bekövetkezzék, azt a lelkekben, az egyháztagek gondolkodása, erkölcsi és vallásos érzületében is elő kell készíteni. De erről az előkészítő munkásságról majd legközelebb befejező soraimban.

TANÜGY.

A vallásos oktatásról.

Többen kifejezték már e lap hasábjain, hogy iskolánkban a vallásos nevelés nem áll olyan fokon,

korabeli összes egyházi irodalom legérettebb gyümölcse, a keresztyéni hitéletre való nevelés kipróbált, hathatós, sikeres kalauza, a melyben Luther szellemének eredeti mélysége épen úgy feltalálható, mint Zwinglinek fenségesen egyszerű dialektikája és Kálvinnak a Soli Deo Gloria diadaláért tanusított lángoló lelkesedése. Épen ezért a reformált keresztyén anyaszentegyház tanának és elveinek szabatos és világos megállapítása szempontjából, káténk a legmegbízhatóbb forrás. Minden tétele teljes összhangban van az Isten ígéjével és így sem változtatásra, sem módosításra vagy javításra nem szorul. Az egész műben valami ellenállhatatlan, meggyőző erő nyilvánul, a mely a kedélyt, az értelmet és akaratot egyaránt foglyul viszi az igazságnak. Stylusa méltóságos, nemesen egyszerű, erőteljes, világos. Mindezt meggyőzően bizonyítja a tartalma és a rendszere.

* * *

A mű, egyetemes vonatkozású bevezetéssel kezdődik, a mely olyanformán hangzik, mint egy remek symphoniának bűbajos szépségű, varázshatású nyitánya. Kérdés: „Micsoda tenéked életedben és halálodban egyetlenegy vigasztalásod?” Felelet: „Az, hogy mind testestől mind lelkestől, úgy életemben mint halálomban nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómnak a Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok, a ki az Ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett s engem az ördögnek minden hatalmából megszabadított és úgy megőriz, hogy mennyei Atyámnak akarata

mint annak állania kellene. Örömmel cáfolnám meg ezen állítást, ha tehetném. De sajnos, a közoktatás minden fokán méltán vádolhatjuk iskoláinkat azzal, hogy a vallásos nevelés nem kielégítő. Bizonyos, hogy jogosan hozható összefüggésbe ezen körülménnyel azon jelenség is, hogy az egyház felnőtt tagjai közt is terjed a közöny és a hitetlenség. Jelen rövid cikkemben nem akarok én is a vallásos nevelés gáncsolói közé szegődni, csak azon eszméket akarom röviden kifejezésre juttatni, melyeket az ilyen tárgyú cikkek olvasása bennem keltett.

Régi szokás, hogy minden intézményt ócsárlanak legtöbben, de kevesen szoktak gondolkozni arról, hogy mint lehetne a bajokon gyökeresen segíteni. Egyszerűen kényelmesebb utat követnek, a mennyiben ráfogják pl. a tanár- vagy tanító-testületekre, hogy azok nem lelkesedéssel szolgálják az ügyet, melynek szolgálatában állanak. Pedig azok közzül, a kik a tanügyet alaposan ismerik, ki merné meggyőződéssel azt állítani, hogy a református tanügygyel foglalkozó férfiak tulnyomó része nem szívvel lélekkel szolgálja a magyar református nevelésügyet? *Nem az emberekben van itt a hiba, hanem az intézményekben!*

Megmondom röviden, hogy miért. Hallottam már több, elemi tanítással foglalkozó embertől, de ezen lap hasábjain is kifejeztetett már azon panasz, *hogy elemi tankönyveinkben csak nagyon kevés református szellem van! Ez azt jelenti más szóval, hogy a gyermek azon korban, a mikor még benyomásai a legélénkebbek és így a legmaradandóbbak, csak nagyon ritkán jön azon gondolatra, hogy ő református, és hogy vannak más felekezetek is, melyekkel szemben neki külön református öntudatának kell kifejlődnie!*

Csudálkozhatunk-e azután rajta, ha, mint ezen lap 21. számában S. J. mondja: „hogy mi tulajdonkép-

nelkül egy hajszál sem eshetik le fejéről, sőt inkább szükséges, hogy nekem mindenek idvességemre szolgáljanak. Ezért Ő, szent Lelke által, az örök élet felől engem is biztosít és szív szerint hajlandóvá s készvé tesz arra, hogy ezentul Ő neki éljek.“ Nos, található-é a káté irodalomban másutt akárhol, a keresztyén üdv-tudománynak összefoglalata ily eszméletű, meggyőző, világos, felemelő módon, tömören kifejezve? Avagy az ember bensejébe, lelkülete mélyébe lehet-é közvetlenebbül behatolni, mint ezzel a kérdéssel és viszont lehet-é a bűn miatt szorongatott lelkiismeretű ember tekintetét megnyugtatóbb felelettel ég felé irányítani, mint a hogy ezt ez az őszinte, értelmes, bibliai zamatu tanítás eszközi?

Káténk *rendszere*, a keresztyénség magna chartájának, Pál apostol római levelének gondolatmenetéhez alkalmazkodva, három fő tétel körül mozog, úgy mint: I. *Az ember bűnös volta*, 3. kérdéstől a 11-ig. (Róm. 1, 18—3, 20); II. *Az ember megváltása*, 12. kérdéstől a 85-ig. (Róm. 3, 21—11, 36); III. *A háládatosság*, 86. kérdéstől a 129-ig. (Róm. 12, 1 végig.) E kereten belül, mindig egyéniesítve a vallási és erkölcsi oktatást, egyenesen az illető személyt szólítja meg a katekhéta s a hit, az élet és határozottság hangján intézi mind a kérdéseket, mind a feleleteket.

Az *egyetemes* keresztyénség által vallott *hitigazságok* világos és bibliai előterjesztésének igazolása végett, mutatványul lássunk itt pár kérdést.

Istenről a 26. kérdés ekként szól: „Mit hiszesz,

pen mit hiszünk, melyik felekezethez tartozunk: arról a gyermekek 90%-a csak a hitelesítés alkalmával nyer némi halvány fogalmat! Ez a valódi tényállás! A gyermekek tulnyomó része nem tudja, hogy mi a református vallás. Sőt többet mondok: a felnőttek között is kevés tudja!

Nem régen egy földművesekből álló társaságban volt alkalmam erről meggyőződni. Egy Debrecenhez közel eső helyen történt, olyan helyen, ahol az elemi iskolák elég jó karban vannak és ahol az iskola látogatás ellen sem lehet nagy panasz. Kérdezte valamelyik fiatal ember tőlem, hogy melyik iskolában tanultam. Azon feleletemre, hogy a debreceni ref. főiskolában, azt kérdezi tőlem, hogy a református? Engem csak az lepott meg, hogy a többiek nem nevétek ki az atyáit ezen együgyű kérdéséért, hanem érdeklődve kérdezték őket is, hogy mi az? Mert a mint azután meggyőződtem róla, ők csak úgy ismerik a vallásfelekezetek közötti különbséget, hogy van „magyar vallás“ és „nem magyar vallás.“ Kérdem most már, hogy vajjon meg volt-e ezekben a különben józan gondolkozású embereknél a kálvinista öntudat oly mértékben, mint az szükséges volna?

Ezen a bajon segíteni kell és pedig nem fél rendszabályokkal, hanem intézményszerűleg. Arra már rájöttünk, hogy úgy az elemi, mint a gymnasiumi tankönyvekben erősen ki kell domborítani a magyar nemzeti szellemet. Bevittük már a magyar nemzeti szellemet nemesak a történelem, hanem a földrajz, számtan, szóval minden névvel nevezendő tantárgy tanításába is. Ez már jórészt meg történt.

De kérdem, hogy vajjon úgy az elemi, mint gymnasiumi tankönyveink megfelelnek-e azon követelménynek, melyet én erősen hangsúlyozandónak tartok, hogy azok református szellemben legyenek szerkesztve? Hiszen a „Református nép-

iskolai olvasókönyvben“ is nagyon kevés református vonatkozás van. *Ez pedig éppen elemi iskolai olvasókönyvnél nagy baj!* Mert némi gyakorlaton is alapul azon meggyőződés, hogy az elemi iskolákban egy jól szerkesztett olvasókönyv az első és úgyszólván kizárólagos tankönyv, mely mellett a többi tankönyvek ügyes vezetés mellett teljesen háttérbe szorulnak.

Szándékosan neveztem tankönyvnek az olvasókönyvet, mert részint saját emlékeimből, részint gyermekeken tett észleletekből úgy vagyok meggyőződve, hogy a gyermekeknek az elemi oktatás köréből az marad meg legállandóbban emlékezetükben, amit az olvasókönyvből tanultak. Ebből következik, hogy a bajon jó részben segítve volna, ha legelőször is egy igazi református szellemben megírt olvasókönyv szerkesztetnék. Legyenek abban pl. Krisztusról és az apostolokról szóló népies elbeszélések, népmesék is, de legyen ott Kálvin életrajza is. Foglaltassanak bele a Bethlen, Boeckay és a többiek életrajzai is. Álljon ott ezen nagy fejedelmek példája a gyermek előtt, hadd lelkesítse őket már zsenge korukban azoknak lángoló hazaszeretete és vallásukhoz való töretlenül ragaszkodása! Mutattassanak be azon fejedelmek olyan helyzetekben és olyan tetteikben, melyekben leginkább feltűntethető, hogy ők igazi kálvinisták voltak és valódi léleknagysággal bírtak. Sőt ismertesse meg azon olvasókönyv Gusztáv Adolfot és Orániai Vilmost is, mint a külföldi protestantizmus nagy alakjait!

Mutassa be ezen olvasókönyv a református magyart otthon családjában, mutassa be a közéletben, mondja el, hogy mint az egyház felnőtt tagja mint érdeklődik az egyház ügyei iránt és mint áldozik annak felvirágoztatására. Mutassa be a gyermeki felfogáshoz alkalmazott leírásban a kálvinista Rómát és annak főbűszkeségét az ő kollegiumot stb.

Kimerithetlen az a forrás, melyből ilyen témák

mikor ezt mondod: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében? Felelet: „Hiszem azt, hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak örökkévaló Atyja, a ki a mennyet és földet, minden bennök levő dolgokkal egyetemben semmiből teremtette és azokat örök tanácsa és gondviselése által fentartja és igazgatja is: az Ő Fiaért Jézus Krisztusért nekem Istenem és Atyám; a kiből én annyira bizom, hogy semmit sem kételkedem a felől, hogy mind testi mind lelki szükségemet bételjesíti, sőt minden rosszat, mit e siralomvölgyben rám bocsát, javamra fogja fordítani, mert ezt megeselekedhet, mint mindenható Isten és meg is akarja cselekedni, mint hűséges Atya.“ Az isteni gondviselés mivoltát pedig aként határozza meg, hogy az „Istennek mindenható és mindenütt jelenvaló ereje, mely által mennyet és földet, minden teremtménnyel egyetemben, mintegy saját kezével fentart és úgy igazgat, hogy fák és füvek, eső és szárazság, termékeny és terméketlen esztendő, étel és ital, egészség és betegség, gazdagság és szegénység, szóval minden, nem történetesen, hanem az Ő atyai kezéből jö.“ Ime, ezt a minden más keresztyén felekezeti kátében szintén hirdetett igazságot, káténk nem mint valami általános elméletet, vagy mint valamely titokzatos elvont tételt taglalja, a mely ilyen alakban, esetleg akár a pogány vallás rendszereiben is helyet foglalhatna; hanem az Isten létéről és lényéről szóló bibliai tant szerkesztésbe hozza idvességünk központjával Krisztussal és keresztyéni élő reménységünkkel, a mely már itt alant záloga,

biztosítéka lelkünk örök javának, hitünk végcélja elérésének, üdvünknek.

Christologiai tartalom szempontjából, szintén mintaszerű tömörséggel összegez minden sarkalatos tételt. Isten Fiát *a) Jézusnak* azaz Idvezítőnek nevezzük „azért, mert Ő idvezít bűneinkből és mert senki másban idvesség sem nem kereshető, sem nem található“; *β) Krisztusnak* azaz Felkentnek nevezzük „azért mert Őt az Atya Isten rendelte és a Szentlélekkel felkente a mi legfőbb profétánkká és tanítónkká, a ki Istennek titkos tanácsát és akaratát a mi válságunk felől tökéletesen kijelentette; továbbá egyetlenegy főpapunkká, a ki minket testének egyetlenegy áldozatával megváltott és az Atya Isten előtt könyörgésével szüntelenül közbenjár értünk; és örökkévaló királyunkká, a ki minket ígéjével és Lelkével kormányoz és a szerzett válságban oltalmaz és megtart“; *γ) Isten egy-szülött Fia* Ő „azért, mert egyedül Ő, Istennek amaz örök, természet szerint való Fia, ellenben minket, Isten Ő érette kegyelemből fogadott gyermekeivé“; végül *δ) Urunk* Ő „azért, mert Ő minket testestől lelkestől, a bűnből és az ördög hatalmából nem aranyon vagy ezüstön, hanem drága vérén megváltván, a maga tulajdonává tett“. (29–34. k). Az apostoli hitvallás tételi alapján és nyomán kifejtett emez evangéliumi igazságok kapcsán és rendén következnek aztán az örök Ige testté levésének, szenvedésének kereszthalálának, eltemetésének, feltámadásának, mennybemenetelének, örök dicső országlásának hittételei, még pedig minden

vehető. Ilyen szellemben szerkesztett olvasókönyv mellett én hiszem, hogy a református szellem, a református öntudat ki fog fejlődni a gyermekekben.

De itt ne álljunk meg! A református olvasókönyv csak első lépés legyen. Utánna következik, hogy legyen nekünk igazi református szellemben szerkesztett történelmi kézikönyvünk, melyben szépen kidomborítsák a magyar protestántizmusnak a magyar alkotmány fentartása körül szerzett érdeme. Legyen magyar nyelvtani kézikönyvünk, melyben még az egyes nyelvtani szabályokra készített példák is református vonatkozással birjanak. Legyen földrajzi kézikönyvünk, melyben például Debrecen nevezetes épületei között ne csak a kegyesrendiek társháza legyen megnevezve, mint pl. azon földrajzi kézikönyvben, melyet még a gymn. I. osztályban én is tanultam, hanem említessék meg és pedig olyan módon, a hogy megérdemli, a debreceni kollegium is. Készíttessék számtani kézikönyv is, melyben szintén lehet református vonatkozású példákat szerkeszteni. És így tovább.

Szerintem az volna az ideális állapot, a mikor minden tankönyvünk református szellemben lesz szerkesztve. Meg vagyok győződve, hogy akkor majd nem fogunk panaszkodni a tanítás embereire, mert nem a tanítás emberei a hibások ma sem, hanem a tankönyvek. Nem is lehet kívánni, hogy különösen az elemi oktatásnál az annyi különféle tantárgyat tanítani kénytelen tanító a tankönyveknek ezen fogyatkozását, vagyis a református szellem hiányát módszeres fogások segítségével pótolja. Hogy erre ideje volna, az merő képtelenség! *A tapasztalat pedig azt bizonyítja, hogy jó tankönyv még a középszerű tanerőt is magasabb fokra emeli, a leggyengébbet pedig legalább a középszerűség fokára jutni segíti.*

Meg lévén arról győződve, hogy a református taní-

iskolás okoskodástól, felesleges sallangoktól ment, tiszta világos előadásban, közérthető nyelven; utolsó szóig a bibliával tökéletesen egyezőleg.

A *Szentlélekről* azt tanítja káténk, a) hogy Ő egyenlő örök Isten az Atyával és a Fiúval; b) hogy Ő nekem is adatott a végett, hogy engem igaz hit által Krisztusnak és minden jótéteményének részesévé tegyen, vigasztaljon és velem maradjon mindörökké. (53. k.)

Határozott reformáló jellege, jelleme és célja főképen megtetszik abból, hogy a romanizmus összes árnyalatai, sőt korunk szintelen, erőtelen, izetlen, téves elméletei ellenében állást foglal s apologétai hangon hirdeti, a protestáns egyház sarkalatos hittételét, az *egyedül hitből* való megigazulást. Az ezen központi dogmával láncolatban levő egyéb kérdések megvilágítása különleges hitfelekezeti jelleget kölcsönöz e könyvnek és ebben határozódik feltétlenül református keresztyén kiválósága, előnye és ismérve. Ha akár a tridentinummal, akár a lutheri confessiókkal szemközt tisztán akarjuk látni a szentírás helyes, józan, részrehajlatlan, tudományos exegesisé által igazolt keresztyén hittani igazságokat: akkor a szentírás mellett kizárólag a heidelbergi kátéra vagyunk útvalva. E meggyőződésemet tételekkel igazolom.

(Folyt. köv.)

tással foglalkozó férfiak ügybuzgók: azt hiszem, hogy a vallásos nevelés hiányain a református szellemben szerkesztett tankönyvekkel gyökeresen fogunk segíteni.

H.-Nánás,

Barcsa János,
gymn. tanár.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházmegyei egyházi értekezéslet.

A debreceni ev. reform. egyházmegye ez évi egyházi értekezésletét május hó 21. napján tartotta Hosszu-Pályiban.

A jelen voltak között első helyen kell említenem fötisztt. *Kiss Aron* püspök és *Gróf Dégenfeld József* egyházkerületi főgondnok urakat, mint mindig, úgy most is szívesek voltak körünkben megjelenni s ez által az értekezéslet sikerét eleve biztosítani.

Az egyházkerületi elnökségen kívül jelen voltak:

Debrecenből: Simonffy Imre kir. tanácsos, polgármester, mint a debreceni ev. ref. egyház főgondnoka; Hajdu Zsigmond püspöki titkár; Szabó Bertalan s. lelkész.

M.-Pályiból: Kun László lelkész családjával; Klobosiczky Géza birtokos.

Konyárról: Nagy Lajos lelkész nejével; Báthori István, Albert László, Bertalan Imre tanítók; Saja József, Kis János. Gál András, Ádám János, Nagy Lajos, Basa Ferencz presbyterek.

B.-Ujfaluból: Zih Sándor lelkész nejével; Tardy Sándor, Bihari János, Gulyás Bálint és neje, Kató István, Dr. Kádár Jenő és neje; Borsi Ilona, Kovács Jolán, Fényes Eleonóra, Pápai Mariska, N. Varga Mózes.

Sárándról: Elek István lelkész, Pikó Bálint, Kereszemi József tanítók, Sági Gábor, Diós András Gyenge Imre, Nagy Gergely.

Esztárról: Biber József lelkész, Fülöp András, Fülöp István, Szöke Sándor, Nagy László, Pap András, Halász András, Irinyi József, Csalánosi József, Hadházi Imre, Váradai Mihály, Szilágyi András, Hadházi Jenő, Huga Dezső, Nagy P. Sándor, Gurzó János.

Gáborjából: Miskolczi László lelkész, Vida György, Lukács György tanítók, Gombos János.

Bakonszegről: Szele György lelkész, Nadányi Miklós egyházmegyei gondnok, Horvát István tanító, Balázs Mihály, Kovács Gábor kurátorok.

F. a. Józsaáról: Boór János lelkész, Tóth József, Öri Sándor, Kis Sándor.

B.-Szentmártonból: Kis Antal lelkész nejével.

Derecskéről: Fráter Barnabás főszolgabíró s egyházm. tanácsbíró, Dr. Buday József, Mátyás József, Burai János, Szabó József, Mile Ferencz.

N.-Bajomból: Kozma Zsigmond lelkész Váradai László főgondnok.

Pocsajból: Bételki Lajos lelkész, Dr. Móricz Ernő, Szabó Miklós, Herczeg Mária, Simon Károly, Barna Gyula, Vizeli Sándor.

Péterszegről: Tóth Ede lelkész, Szabó Pál tanító.

Szerepről: Fodor Sándor lelkész.

Kabáról: Dávidházy János lelkész és esperes, Ritókh István tanító.

H.-Bagosról: Berki Sándor h. lelkész, Szabó Bénéiamin, Nagy József tanítók, Nyiri János.

Hencidáról: Veress Bálint lelkész, Horváth Lajos, Benedek Lajos tanítók.

N.-Rábéről: F. Varga Lajos lelkész, Parti Sándor gondnok.

H.-Sámsomból: Jánosi Zoltán lelkész, H. Nagy Lajos, Ször Antal tanítók.

H.-Pályiból: Báthori István lelkész, Bernáth István egyházi főgondnok, Biró János, Lengyel Lajos tanítók, és a szép tágas templomot egészen betöltő érdeklődő közönség.

Vértésről: Szücs László lelkész, Fráter Ákos birtokos, Mózes György, Molnár Sámuel tanítók.

Téperől: Lencz Géza lelkész, Racsek János birtokos.

Az értekezletet megelőzőt istenisztelet alkalmával **Lencz Géza** tépei lelkész tartott **Máté ev. 28. r. 20. v. „En veletek vagyok minden napon e világ végezetéig“** alapján igen szép, lelkesen előadott egyházi beszédet.

Istenisztelet végeztével az egyházkerületi elnökség előtt, a lelkészi lakon, a következő küldöttségek tették tiszteletüket:

1. Az esperes és gondnokkal élén a debreceni ev. ref. egyházmegye lelkészi kara.

2. A hosszú-pályi ev. ref. egyháztanács.

3. A h.-pályi izr. hitközség küldöttei.

4. A helybeli uradalom tisztikara.

5. Hosszu-pályi község előjárói.

6. Az egyházmegyei tanító-testület Ritókh István elnökkel élén.

Ezeken kívül üdvözölte az elnökséget **Szalay Ferencz** nyugalmazott tanító s presbyter, ki a debreceni kollégium részére korábban 6000 frtos alapítványt tett.

Az üdvöző beszédekre főtiszt. püspök ur felelt szeretetteljes melegségtől áthatott s mindenekre áldást kérő szavakkal.

A tisztelgések után megkezdődött a templomban az értekezlet, a melyet Dávidházy János esperes elnök nyitott meg, az értekezlet célját tárgyaló s a megjeleneket üdvöző szép és tartalmas beszédével.

Ezután **Nadányi Miklós** egyházmegyei gondnok olvasta fel „**A klerikalizmusról és szabadelvűségről**“ c. értekezését, s kifejtvén, hogy mit kell érteni a klerikalizmus alatt, kimutatta, hogy az egyenesen a közszabadságnak s az emberiség szabad fejlődésének állotta s állja útját s nem egyéb, mint a róm. kath. papság hatalmi fejlődésének eszköze, mely létrehozta az inquisíciót, a bünbocsató levelek árulását; mint abszolutizmus veszélyes az államra, de veszélyes különösen ránk protestánsokra nézve; mert a protestantizmus a szabadelvűséggel zászlóján indult utnak s így harcolt s harcol napjainkig; s ez a szabadelvűség, mely az emberiség általános jólétének munkálója s mint ilyen a szabadgondolkozást hirdeti, homlokegyenest ellentéte a klerikalizmusnak s éppen innen magyarázható meg a róm. katolikusok részéről minden időben tapasztalt ellenséges indulat.

Majd kegyelettel emlékszik meg ama róm. kath. férfiakról, kik a lelkiismereti szabadság bajnokai valának, kiknek szívét a klerikalizmus mótelye nem érintette, hanem igaz hazafiságból, testvériségből segítettek bennünket s példájukkal mindmegannyi tanítómesterek arra, hogy a szabadelvűségnek az emberiség közkinésévé kell lennie.

Az értekezlet lelkesült éljenzéssel jutalmazta a rendkívül érdekes tárgyat, nagy körültekintéssel, valódi protestáns lelkesedéssel, tanulságteljesen kidolgozott felolvasást.

Következett **Fodor Sándor** szerepi lelkész „**A mi vallásunkról**“ c. felolvasása; értekező ismertetvén a mi vallásunkat, szól Kálvinról, az evang. szabadságról, mely szülője s megszilárdítója a népek jólétének, boldogságának, szabadságának, üdvösségének.

A magyar faj a kálvini reformációt fogadta el s ez lett a nemzet ősi alkotmányának, szabadságának, ősi törvényeinek évszázadokon át védelmezője. A sok üldözés között, melyet nemzetünk tagjai minden más népek felett szenvedtek, az evang. erő volt a védelmező paizs s hogy el nem estünk egyedül a jó Isten segítségének köszönhetjük.

Tovább menve kutatja, hogy miért nincs meg nálunk a kálvinizmus kellő hatása; honnan van a hitet lenség, felekezetenküliségre hajlás s a gyermekekről könnyű lemondás? A feleletet ott találja meg hogy ma már nem olvassák a könyvek könyvét, mely hajdan a családok feltett kincse volt, ebből szerették meg őseink vallásukat, ebből merítették erőt, félni az Istent, de nem rettegni földi ellenségtől; a bibliát kell ismét méltó helyére felemelni a családban, hogy ez legyen a központ, a honnan az igének sugára kiterjed a családra, társadalomra s így elérjük a kívánt boldogságot.

Sajnos, hogy az előrehaladott idő miatt nem hallgathattuk végig a nagy buzgalommal s ügyszeretettel megírt tanulságteljes értekezést, a mely méltán megérdemelte a figyelmet s a hallgatóság felhangzott szíves éljeneit.

Kívánatos volna, ha ezen nagy gonddal készített értekezések, miután egyházi értekezletünk anyagi helyzete azok kinyomatását lehetetlenné teszi, ezen b. la pokban egész terjedelmükben közölve lennének.*

Értekezletünk, köszönetét nyilvánítván a felolvasóknak s istenisztelet végző lelkészeknek, délután 1 órakor véget ért s következett a konyári Sóstón tartott népies közebéd.

Ss. L.

Kongrua-ügy.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól a püspöki hivatalhoz 30353—1901 sz. a. a következő leirat mellékletében érkezett meg az utalványozási eljárásra vonatkozó megállapodás. „Méltóságos és Főtiszteletű Püspök Ur! Az 1898. évi XIV. t. c. alapján járó lelkészi jövedelem-kiegészítési összegek utalványozása módzatait illetőleg; a különböző vallásfelekezetek egyházi főhatóságai által e részben kifejezett kívánságok lehető figyelembe vétele után a ./- alatt ide zárt utalványozási eljárásban állapotam meg és kívánom a jövőben irányadóul tekinteni. Miről **Méltóságodat** szíves tudomás és mihez tartás végett van szerencsém oly hozzáadással értesíteni, hogy a lelkészek részére a folyó félévre még kijáró jövedelemkiegészítési összegek a most már módosított „utalványozási eljárás“ alapján a jövő félév elején esedékes összegekkel egyszerre fognak kiutalványoztatni, fogadja méltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását. Budapest 1901. évi május hó 29-én. A miniszter helyett Zsilinszky államtitkár.“

A mellékelt szabályzat szövege a következő: „Utalványozási eljárás az 1898 XIV. t. c. alapján járó jövedelemkiegészítési összegekre vonatkozólag. 1. A

* Mi magunk is abban a nézetben vagyunk, hogy ez az itt vázolt tartalma után rendkívül érdekes és tartalmas két értekezlet méltó arra, hogy azokat szélesebb körben elolvassák és megismerjék. Annál fogva egész bizodalommal kérjük fel e helyen ugy **Nadányi Miklós**, mint **Fodor Sándor** urat, hogy szíveskedjenek dolgozataikat hozzánk beküldeni. Szerk.

jövedelemkiegészítési összegek az egyházi főhatóságok kezeihez kiutalványoztatni és pedig az ág. hitv. ev. és az ev. ref. az egyes egyházkerület, az unitáriusoknál az egyház, a gör. kel. szerb és románoknál az egyes egyházmegye összes lelkészei számára egy összegben az illető főhatóság székhelyén levő m. kir. adóhivatalnál. 2. Az illető m. kir. adóhivatal az ág. ev. és az ev. ref. egyházkerületek, valamint az unitárius egyház részére utalványozott összegeket a püspök és világi felügyelője, illetőleg a püspök és főgondnoka együttes aláírásával ellátott, a gör. kel. szerb és gör. kel. román egyházmegyék részére utalványozott összegeket a püspök és az egyházmegye pénztárnoka és ellenőre együttes aláírásával ellátott bélyegtelen hivatalos nyugták ellenében fogja számadás kötelezettsége mellett kifizetni. 3. Az utalványozás előleges félévi részletekben és pedig január és július hó folyamán fog megtörténni. 4. Az utalványozással egyidejűleg a) a lelkészség székhelyét, b) az igényjogosult lelkészek nevét, c) a lelkészt megillető kiegészítési összeget feltüntető jegyzék fog a pénz felvételére jogosult egyházi főhatóságnak megküldetni. 5. Az egyházi főhatóság az egyes lelkészeknek a jegyzékben feltüntetett összegeket a lelkész által kiállítandó és szabályszerűen bélyegelt nyugta ellenében fizeti ki. 6. A lelkész által kiállítandó nyugta szövegében kifejezésre juttatandó azon körülmény, hogy a felvett összeg az 1898. évi XIV. t. c. értelmében járó jövedelem kiegészítésére szolgál. 7. A jövedelem kiegészítési összeg a lelkészeket csak azon naptól kezdve, melyen állomásukat elfoglalták — azon napig illeti meg, melyen állomásukról eltávoztak. A lelkész elhalálozása esetében azonban a részére még életében kifizetett jövedelem kiegészítési összeg a lelkész özvegyétől illetőleg kiskorú gyermekeitől vissza nem fog követeltetni. 8. Az egyházi főhatóság részére megküldendő jegyzékben számjelzett összeg a lelkész részére teljes összegben fizetendő ki. 9. Megengedem azonban, hogy országos gyámintézeti, az egyházkerületi gyámintézeti, az egyházmegyei gyámintézeti járulékot, valamint a görög keleti román egyházban a püspöki sidoxiát és esperesi bért, az egyházi főhatóságok visszatartsák, illetőleg közvetlenül juttassák rendeltetési helyükre, de csakis azon összegben, a melyet ily címen megállapítottam, megjegyezvén azt is, hogy a jövedelem kiegészítési összegek kifizetések az említett járulékok összegekből csak az illető utalványozási félévre esedékes részlet-összegek tarthatók vissza. 10. A lelkészek részére kifizetett összegekről szóló nyugták az egyházi főhatóság szabályszerű számadása kíséretében egyszerre és legkésőbb a megtörtént utalványozást követő három hó alatt lesznek hozzám felterjesztendők. 11. Az 1900. évi december hó 20-án 95,722/900 szám alatt kelt külön intézkedés hatálya érintetlen marad. 12. Míg az izraelita vallásnak az államhoz való viszonya véglegesen szabályozva nem lesz, addig ezen vallásfelekezet rabbijai részére megállapított jövedelem kiegészítési összegeket az illetékes magy. kir. adóhivatal fogja az illető rabbinak szabályszerűen bélyegelt és a járási főszolgabíró által láttamozott nyugtája ellenében kifizetni."

A pettyéni egyház örömnépe.

Nagy számú közönség jelenlétében folyt le folyó 27-én pünköst második napján a pettyéni templomnak a felavatása. A pár száz lélekből álló buzgó kis gyülekezet már három évtizeddel előbb felépítette volt csinos templomát és tornyát, de a belső felszerelése befejezetlen

lévén a felavatás is haladt maradt. Most az isteni gondviselés különös kegyelméből megmozdultak a szívek, s ama pünkösti lélek működését nyilvánvalóvá tette az a buzgóság, melylyel ugy e kis egyház vezetői, mint tagjai, sőt még megjelent vendégei is kimutatták itt a szeretet munkáját.

Első helyen kell említenem az egyház főgondnokát Böszörményi Sándor urat, ki egy diszes szöszéket készítettett 400 korona költséggel továbbá Helmezy József ügyvéd s földbirtokos urat ki a templom festésére ajánlott fel szintén 400 korona összeget. Böszörményi Andre főszolgabíró, Grosz Dániel 10—10 koronát adományoztak. Perselypénz begyűlt 50 korona. Az ünnepély béli bevétele szintén 400 korona volt.

Az ünnepi szertartás délelőtt 10 órakor kezdődött Soltész János ombodi lelkész buzgó imádságával, az egyházi beszédet Szabó József medgyesi lelkész egy. megyei főjegyző mondotta, ki hajdan pettyéni lelkész is volt. melyről érdekesen emlékezett meg beszédjében. Urvacsorát osztottak Tóth Dániel nagykolcsi és Balajthi Károly sz. kóródi lelkészek. Három kisedet Kálmán Sándor hiripi lelkész vett fel az egyházba, négy párt pedig Ferenczy Imre krassói lelkész esketett.

A zsüfolásig megtelt templomon kívül még egy nagyobb számú gyülekezet maradt, a kikkel Bottyán Pál lázári lelkész tartott isteniszteletet.

Ebből az alkalomból egy vitás kérdés is merült fel. Ugyanis a pettyéni gyülekezet tagjai az ünnep első napján nem urvacsoráztak, de a vendégek iránti figyelemből a külső gyülekezetben maradtak, s így ők, de meg a vendégek kívül maradt részének is több tagja urvacsorával kívántak élni. Kérdés jó lett volna-e ezekkel ágendázni? Ha erre feleletet nyerhetnénk hasonló esetben alkalmazkodva járnánk el.*

Az ünnepélynek különben teljes lefolyása igen jobbenyomást tett. Mintha érezné itt a Szamos balpartján ez a 10 kis ev. ref. egyház az összetartozás szükségét, azt lehet mondani teljes számmal megjelentek ezen az örömnépen. Hiszen egy oldalról elzárja őket a Szamos, más oldalról az oláhság tengere.

Dicséret illeti különben Pettyén derék és buzgó lelkészét mint a ki alig pár éves működésének eredményére is, már nyugodtan tekinthet vissza, látva azt, hogy az általa hintett magvak termékeny földbe hullottak.

Készen van az izléses kis kálvinista templom, a melyben még nem sokára az orgona avatáson is találkozni fogunk.

Felsővégesi.

A tiszántuli egyházkerület tavaszi közgyűlése.

(Folytatás.)

A gyűlés második napját jobbadán a főiskolai igazgatótanács által felterjesztett ügyek foglalták le, a melyeket Sass Béla theol. akad. tanár referált, mint az igazgatótanács jegyzője.

A gazdasági tanács jegyzőkönyveiről (1900. évi 929. gt. jk. számtól az 1901. évi 401. jk. számig) benyújtott jelentés tartalmát a következőkben ösmertetjük. Új adományok és hagyományok a következők: a) Vardon Sándor debreczeni ügyvéd, a ki 1885. a főiskolai szegény tanulók részére 100 frtos alapítványt tett, 1900.

* Igen is jó! Nálunk a sákramentumoknak olyan „opus op ratum“-féle hatása nincs; még csak nem is „vehikulam“-ok azok, mint lutheránus testvéreink tartják. Az ige elmaradhatatlan mellőzők. Már most mi pótolta ezt az igét azoknál, a kik a bent tartott ágendai beszédeklő! egy szót sem hallottak? Szerk.

okt. 22-én, 25 éves ügyvédi jubileuma alkalmából, ismét 100 frtot küldött e célra. b) Hét néptanító (*Csató Gyula* kötegyáni, *Hörömpő Ferencz* ceglédi, *Szabó Elek* püspökladányi, *Rácz Béla* bagaméri, *Varga Béla* körözstaresai, *Viski József* tiszadobi ev. ref. és *Végh Gábor* apai állami tanító) 1900. július 23. Debrecenben történt tiz éves találkozója alkalmából, a főisk. tanítóképezde ifjainak segélyezésére 100 koronás alapítványt tett. c) Az 1900. évi *őszi segélygyűjtés* eredménye összesen 1615 kor. 85 fillér, a mivel 45 korona fuvardíj áll szemben. d) *Márk Endre* főiskolánk és egyházkerületünk nagy tevékenységű és fáradhatlan buzgalmu ügyésze és neje sz. Lengyel Emilia urnő, 1901. január 17. kelettel, ősi főiskolánkban a közigazgatási jog tanítása céljából 20 ezer koronás jogi tanszék-alapítványt tettek. Az alapítványi tőkét évi ezer koronás részletekben fogják befizetni a főiskola pénztárába s ha ezt bármilyen ok miatt nem tehetnék, örököseik, mindkettejük elhalálása után egy év alatt tartoznak az egész alapítványi tőkét, illetve annak még fizetetlen részét, az ő hagyatéki vagyonaikból, mindenekelőtt kifizetni. A kamatok mindaddig tőkésítendők, míg az alapítvány a közigazgatási jog tanárának teljes fizetését meg nem bírja. e) Az *alföldi takarékpénztár* a tápintézet részére 20, a szegény tanulók részére 10, a *takarék és hitelintézet* pedig a szegény tanulók részére 40 koronát küldött. f) A *debreceni első takarékpénztár* adománya a főisk. természetrajzi muzeum részére 70, a szegény tanulók részére pedig 200 korona. Ezekért a kegyes adományokért a kerület kifejezte elismerését és köszönetét. — Özvegy Nagy Sámuelné, néhai Nagy Pál főisk. tanár édes anyja elhunyván, az általa főisk. tanári nyugdíjintézeti pénztárából huzott havi 20 kor. segélyt a kerület beszüntette. — Azon 68 kor. összegnek főisk. pénztárából történt kiutalása, melybe a budapesti Eötvös-kollegium főgymnasiumunkat 1900. nov. elején meglátogatott igazgatója, tanára és 11 növendéke részére rendezett vacsora került, jóváhagyó tudomásul szolgált. — A városi tűzoltó egyesület felosztott zenekarának 31 db. ép és használható zeneszerét, melyeknek beszerzési ára 1253 kor. volt, a gazdasági tanács, 300 koronáért, a tanítóképezde ifjúsági zenekara részére megvette, a mit az egyházkerület jóváhagyott. — A tiszadadi ingatlanon 4693 kor. költséggel foganatosított épületjavításokat, minthogy a költségvetésnek főiskolánk érdekében történt túllépését az igazgatótanácsban tüzetesen előterjesztett körülmények indokolták, a gyűlés jóváhagyta. — Az 1870. *végzett hittanhallgatók alapítványa* a *Sajó György és tanulóársai alapítványa*val, az V. csoportban egyesített s az összesített alapítvány ma meghaladja a 600 koronát. Az alapítvány életbeléptetéséről az akadémiai tanárkar fog gondoskodni. — A központi főiskola ügye a gazdasági tanintézetnek a Pallagra való kitelepítéséig, a mi már most októberben megtörténik, függőben marad, minthogy a dr. *Kola János* elnöklete alatt működő vegyes bizottság szerint ez iskola céljaira alkalmasabb hely s az épület előállítására kedvezőbb megoldás nem található, mint a felsőbb gazdasági tanintézet főiskolánk szomszédságában levő épületének átvétele. Az egyházkerület megbizta a vegyes bizottságot, hogy az ügyet tartsa nyilván s a terv megvalósítása iránti érdemleges javaslatát annak idejében mutassa be. — A főisk. pénztári és háznagyi hivatalokban foganatosított véletlen pénztárvizsgálatok alkalmával a pénztári, illetve hivatali kezelést rendben találta a gazdasági tanács. — *Szabó József* főisk. gazda fizetése, hűségére, szakértelmére és

buzgalmára való tekintettel, 1901. jan. 1-től 300 koronával fölemeltetett. — Az *Egri-Dobray István* és neje *Horváth Kovács Zsuzsanna* 20 ezer koronás szép alapítványa, melyet az egyházkerület már tavaly tudomásul vett, teljesen befolyt fiiskolánk pénztárába. A kerületi közgyűlés a nemes célu szép alapítvány egész ügyének lebonyolítása közben főiskolánk iránti meleg jóindulatának és odaadó ragaszkodásának kétségtelen jeleit tanúsított végrendeletivégrehajtó, dr. Nagy Lajos ügyvéd iránt jegyzőkönyvileg kifejezte köszönetét és elismerését. — A gazdasági tanács a *h.-bőszörményi* ref. egyházközség részére 45 ezer kor. kölcsönt rendelt a főisk. pénztárából akként, hogy a pénzkölcsönzési szabályoktól a kötelezvények aláírására vonatkozólag szavazattöbbséggel, eltekintett. Ez eltérést a gyűlés egyáltalában nem találván indokoltnak, felhívta a gazdasági tanácsot a szabályok értelmében leendő eljárásra, egyzersmind a szabályok netalán szükséges módosítása iránti javaslatlételre is. — Ugyauesak a *h.-bőszörményi egyház* f. évi febr. 15. beszolgáltatva főiskolánk pénztárába a böleseleti fakultás javára általa eszközölt gyűjtés eredményét, 1879 koronát és 18 fillért, a melyet idáig magánál tartott volt. A főiskola papir és irodai szükségleteinek szállítására, mint legkedvezőbb ajánlattevővel *László Albert* helybeli papirkereskedővel kötött szerződést a kerület jóváhagyta. — A gazdasági tanács 1901. évi 253—297. jk. számai alatt az egyházak és egyesek *újépítési tartozásainak* tisztázása végett foganatosított intézkedéseket, a melyek a kerületi jegyzőkönyvben tüzetesen fel lesznek sorolva, az egyházkerület jóváhagyta és megerősítette. — Az 1. 00. évi 286 *AE. 2. sz.* egyházkerületi végzésben érintett *egységes osztozkodási kulesot* a gazdasági tanács a közös tökekezelés eddigi elszámolási módozatának némi megváltoztatásával érte el. A pénztár eljárása a következő volt: A főcsoportok szerint már az 1899/1900. évi számadás függelékében kidolgozott szétosztás alapján, elsőben is kiosztotta a pénztár az V. és XII. csoportnak jutott tőketömegből az ezen csoportokat alkotó alapokra eső tőkemennyiséget. Az egyes tőkecímekből alaponként előállt tételek végösszegét új részesedési arányszámmal vette fel és vezette be. Ekkor költségvetésileg végrehajtotta a közös tökekezelés elszámolását akként, hogy a mutakozó kamatjövedelem után először a kezelési hatodot számította ki s kiadta azt az illetékes első csoportnak. E közben azonban szem előtt tartotta, hogy a kezelési hatodmentes alapok vagy csoportrésztetek már közvetlenül innen átvegyék a mentesség címén nékiek visszatérülő összeget s így nem merült fel annak a szüksége, hogy az I. csoportnál kezelési hatod visszatérítése címén, visszazámolási tételekkel komplikáltassék akár a költségvetés akár a számadás. A kezelési hatod egyetemleges levonása után fenmaradó összeget osztotta szét aztán a pénztár csoportok és alapok között s a tőkeerő végösszegének az évi jövedelemhez való arányából számította ki az egységes osztozkodási kulesot, mint ezt a közzétett jövő évi költségvetés 1. sz. függelékében látjuk. A kerület ezt jóváhagyta. A főiskola korszerű fejlesztése tárgyában és a vele kapcsolatos ügyekben készített gazdasági tanács munkálat áttételt az igazgatótanács 1900. évi 31. jk. száma alatt kiküldött ad hoc bizottsághoz olyatén felhívással, hogy véleményes jelentését már a f. év őszén tartandó igazgatótanács és egyházkerületi gyűlésre terjessze elő. Erkölsi nevelési és tanulmányi okokból a *szegény tanulók takarítási kötelezettségének megszüntetése* mellett a kerület már most állást foglal ugyan, minthogy

azonban a gazdasági tanács idevonatkozólag előterjesztett munkálata a köztisztaság ügyében egyházkerületi felhívásra kelt részletes tanárkari munkálattal, mely a gazdasági tanács építetű bizottságának tárgyalása alatt van, szerves kapcsolatban áll, mivel továbbá az előbbi munkálata a bentlakás jótéteményétől e javaslat értelmében eleső szegénytanulókról sem gondoskodik, kimondta a gyűlés, hogy a köztisztasági munkálata fölterjesztéséig, melynek keretébe ez a terv combinative szinten beillesztendő és amely a gazdasági tanácsnál megszürettetik, jelen munkálata sorsa maradjon függőben. Az 1901—2. isk. évi költségvetést s a hozzácsatolt 89 pontu terjedelmes indokolást, a melynek gondos összeállításáért elismerés illeti a főiskolai pénztári hivatalt, agt. 200 példányban kinyomatta s az egyházkerületi közgyűlés, főisk. igazgatótanács és tanári kar tagjai között jóelőre szétosztatta. A költségvetés kapcsán került tárgyalásra a) a gazdasági tanács azon javaslata, mely szerint tekintettel a főisk. tanári nyugdíjintézeti pénztár virágzó állapotára e pénztár kezelési hatodmentessége megszüntetendő; b) a főisk. tanári nyugdíjintézet 1901. május 4. tartott közgyűlésének 12. jkszáma, mely a gazdasági tanács indítványát magáévá teszi; c. gróf Degenfeld József egyházkerületi és főiskolai főgondnok urnak az igazgatótanácsban az 1897. évi 183. sz. továbbá 1899. évi 270. és 1900. évi 92. kerületi végzések végrehajtása tárgyában tett azon indítványa, hogy mivel főiskolának emez elodázást nem tűrő első rendű szükségletei részben már a jövő évi költségvetés keretében is kielégíthetők, főisk. akadémiai tanárainak jelenlegi fizetése f. évi július hó 1. 300—300 koronával emeltessek s ekként egészítsék ki 4000 koronára; a főgymnasium és tanítóképzőintézet tanárai részére, ugyanazon a napon, állítsák fel a 3600 kor. fizetési fokozat; a főgymnasium egyik jelenlegi helyettes tanári állása helyeit pedig már az 1901/2. isk. évre szerveztessek egy új rendes tanszék. Gyűlés mind ezen indítványokat elfogadta, határozati erőre emelte s felhívta az igazgatótanácsot, hogy a főgymnasiumi és tanítóképezdei tanárok itt tekintetbe veendő összesített létszámát (a gymnasiumi új rendes tanszékkel együtt 21 tanár) a négy fizetési fokozatba, 1897. évi 183. sz. egyházkerületi végzésünk 4. pontja értelmében, akként ossza be, hogy a 3600, 3200 és 2800 koronás fizetési fokozatba 5—5., a 2400 kor. fokozatba pedig 6 tanár essék. A javadalom emelkedéseknek főiskolánk 1901/2. tanévi költségvetésébe való beillesztése a gazdasági tanács feladata lesz. Az *Andaházi-Szilágyi nevelőintézetnek* a főisk. pénztár által készített 1900. évi számadása helyben hagyatott s a számadó pénztári hivatal a szokott óvások mellett fölmentetett. Forgalmi eredmény; bevétel készpénzben 121,442 kor. 43 fillér, — kiadás 119,814 kor. 37 fill. és így pénztári maradványa 1628 kor. 06 fillér. Mig bevétele értékben 106,500 kor. kiadása 101,700 kor. s értékmaradmánya 4800 kor. A jövedelem költségeredmény kimutatása szerint az intézeti pénztár 1900. évi gazdálkodása 4151 kor. 36 fill. jövedelem többlettel végződött. Minthogy az 1900. és 1901. évi költségvetés idejére elnem készült: a kerület véleményét kér az intézeti bizottságtól, hogy kik és mikorra hivatvák elkészíteni ezt a költségvetést, hova kell azt az illetőknek be-terjeszteniök, ki bírálja felül és ki állapítja meg. Mivel továbbá az intézetnek az 1898. évi 39. ker. végzéssel megállapított szervezeti szabályzatán azóta módosítások történtek; mivel a kölcsönügyek elintézéséről semmi okmány sem áll a számadásvizsgálók rendelkezésére; mivel az útalványozási jog gyakorlásának módozatai megállapítandók; mivel a határozatok a pénztárral nem

közölniök s e miatt a könyvekben található előírások bizonytalanok; mivel az intézeti pénzkezelés ügyében a gazdasági tanács hatásköre tisztázásra vár; mindezen kérdésekben szintén véleményt kér a gyűlés az intézeti bizottságtól. *Hajdu-Hudház* község képviselőtestülete az 1899. novemberi kerületi gyűlés 268 A 9. sz. határozata folytán, 1852. tett. tanszéki alapítványa tárgyában, melynek évek hosszú során felgyűlt hátralékai ma már 4830 kor.-ra rugnak, egyességi ajánlattal fordult a kerülethez. A fenforgó méltányossági okok tekintetbe vételével kimondta a gyűlés, hogy a) kötelezi H.-Hadházat a 210 kor. évjáradék 3500 kor. tőkéjének három egyenlő részletben 1901. nov. 1., 1902. nov. 1. és 1903. nov. 1. főiskolánk pénztárába való befizetésére, valamint arra is, hogy az 1901. nov. 1. után még fennmaradó törlesztetlen tőkerészlet esedékes 6%-os kamatát félévi előleges részletekben főiskolánk pénztárába fizesse be; b) e föltételek pontos teljesítése esetén összes hátralékát elengedni.

IRODALOM.

Értesítés. Van szerencsém kedves lelkészársaimnak s általában minden illetőknek és érdeklődőknek szives tudomásukra hozni, hogy „Templomi Szószék” című egyházi beszéd-gyűjteményem III-ik füzetét, régebbi igéretemnek megfelelőleg, sajtó alá rendeztem a következő tartalommal:

A) Egyházi beszédek.

I. Az Istent: hálálnunk; a hazát: szeretnünk kell. Magyarország ezredéves ünnepélye alkalmával.

II. A világosság és sötétség küzdelme. A reformatió évfordulati ünnepén.

III. Adtál a tégedet félőknek zászlót. Március idusa évfordulati ünnepén.

IV. Hithőseink emlékezete. A gályákra hurcolt protestáns lelkészek elíteltetésének 225. évfordulója alkalmával.

V. Az Ur közel vagy. A mezőtúri ev. ref. új templom felavatása alkalmával.

VI. Az Ur Jézus Krisztus felmagasztaltatása. Áldozó csütörtökön, 25-éves lelkési jubileum alkalmával, utóimával.

VII. Emlékezzünk régiokról. A reformatiónak 383-ik s az egyetemes keresztyénségnek 900-ik évfordulója alkalmával.

VIII. A jó kedvű adakozót szereti az Isten. Némi szünetelés után a templomnak újból való megnyitása s több buzgó egyháztag által készített és ajándékozott nagybecsű adományoknak bemutatása alkalmával.

IX. A hit szeretet által cselekszik. A domesztikáról szóló törvény kihirdetése alkalmával.

X. A hamis próféták. Az első u. n. nazarénus próféta betolakodása alkalmából.

XI. Mit tegyünk? Az egyházpoltikai törvények életbeléptetése alkalmából.

XII. Legyetek könyörületesekek. A szegedi nagy árvíz-katasztrófa idején.

XIII. A hit ereje nehéz keresztet alatt. Cholera kezdete után kevéssel.

XIV. Jó vární és csendességben lenni. Cholera alatt.

XV. Áldassék az Ur, a szabadító Isten. Cholera szünetével.

B) Gyászünnepi beszédek.

XVI. Rudolf trónörökös Ő Fenségének gyászünnepélye alkalmával, imával.

XVII. Erzsébet magyar királyné Ő Fenségének gyászünnepélye alkalmával, imával.

XVIII. Kossuth Lajos gyászünnepélyén, imával.

S a midőn egyrésről megjegyzem, hogy ezen „Különösebb alkalmi“ beszédek tartalmazó füzet, alig pár het mulva, a sajtó alól már kikerül; egyszersmind jelezni kívánom, hogy — tekintettel azon célra, mely szerint a tiszta jövedelem a karcagi második református templom építési alapjához fog csatoltni — a kész füzetek egyelőre a karcagi ev. ref. egyház gondnoki hivatalában fognak letétni, a honnan bárki is, a ki netán birni óhajtaná: 2 korona 10 fillér beküldése mellett, bérmentesen megszerezheti. — Helyben a füzet ára 2 korona.

Atyafiságos szeretettel s teljes tisztelettel
Karcagon, 1901. május hó.

Madarász Imre
ev. ref. lelkész.

A magyar stílus. Művészi és nemzeti érdekből egyaránt igyekeznek újabb magyar stílust teremteni, a sikernek kevés jeleivel találkozhatni azonban e téren, mert a stílusnak szabatos fejlődése megkívánja, hogy a kultúrával együtt fejlődjen és hirtelen új stílusnak az alakulása teljességgel lehetetlen. A régi stílusok hozzájöttek az épülethez, elemei meg voltak a régi, egyszerűbb kis épületek elemein és a mint az épület nőtt szelvényben és a magasság felé, a szerint változtak elemei is és úgy nőtt a stíl és a nagy épületek. De mai kialakult építészetre ráadni a magyar stílus új ruháját, igen merésznek látszik, annyival inkább, mert komolyan véve, a szó szoros értelmében, ezzel a magyar stílussal is alig vagyunk tisztában. A népies, a népnél használatban lévő dolgokon, kisebb tárgyakon, ládákon, ágyakon, cserepeken, korszokon található motívumok sokkal kisebbek, hogy sem épület díszül alkalmazhatók lehetnének. A magyar ház nemzeti jellege kivihetetlen a mi bérházaink óriási arányában. Így sem díszítő, sem alkotó elemet nem nyújthat a magyar stílus a már egészen kifejlett épületnek, vagy legalább nem parancsszóra. Az épületben, mint a ruhában a kozmopolitizmus egészen kiölte a nemzeti és egyéni jeleket s a világszerte egy módra épült házaknál már csak igen kis elenyésző részben lehetne új elemeket alkalmazni. Magyarországon különben is alig volt stílus, mely gyökeret verhetett volna. Régebbi épületeink mind elpusztultak, alig maradt egy-két emlék. Nagyobb elterjedéssel egy építészeti stíl sem dicsekedhetik nálunk. Szórványos emlékeink minden stílusnak megőrizték egy-egy hajtását; nyíltak itten a csúcsives építészeti finom kövirágai, faragták itt a román stíl gömbölyded kőcsipkeit és főuraink kastélyain sok helyt ott voltak a rococo lágyan hintett rózsái.

A maga nemében legszebb építészeti emlékünknél a román stíli jáki templom, melynek sikerült reprodukcióját találni a Nagy Képes Világtörténet 113. füzetében. A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik egyetemi tanár, az V. kötet szerzője dr. Mika Sándor. Egy-egy kötet ára diszes félbörkötésben 16 kor. füzetként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Részvénytársaság Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

„**Protestáns Pap**“ Vettük e gyakorlati szakközlönynek folyó évi ápril havi, 4 ik füzetét is. Odaadó figyelemmel átolvastuk azt, de őszintén megvalljuk, hogy egy kissé csalódottan tettük le e füzetet. Az ebben közölt egyházi beszédek távolról sem olyan magvasak és tartalmasak, mint az előbbi füzetekéi, és a mi fő dolog, hiányzik ezekből az evangeliomi só. Egyet kivéve, afféle elmefuttatások ezek a szöveg felett, a nélkül, hogy bármelyik szerző igazán bele tudna mélyedni az evangeliomi örök igazságok fejtegetésébe.

Egyébiránt vegyünk sorrendbe ennek tartalmát és ismertessük azt.

1. Legelőlegy kis vallásos fohász van, kötött beszédben. Pünköszt ünnepi ima ez Beldyné, *Halász Margit* tollából, igazi melegséggel és evangeliomi erővel megírva.

2. A második cikk *Kund Sámuelé*. Közismeretű kérdést világít meg. A lelkészek és tanítók községi pótadójáról értekezik. Tudott dolog, hogy sok visszaélések történnék ennek alkalmazásánál is, noha több törvény-cikk és miniszteri rendelet kimondotta azt, hogy a lelkészek és tanítók hivatalaik után járó javadalmaikból községi pótadóval nem róvhatók meg. Sőt a m. k. közgazgatási bíróság 1900. ápril 25-én 778 sz. a. hozott határozatában azt is kimondta, hogy a behivatottak által haszonélvezetben birt földet után, sem a haszonélvező, sem pedig a gyülekezet községi pótadóval meg nem róható.

Ez a határozat már sok téves nézetet és ferde felfogást eloszlatt e kérdés körül.

3. Ezután jön egy Áldozócsütörtöki rövid egyházi beszéd-vázlat Dapp után. Az egész füzetben e kis rövidke vázlatban van legtöbb evangeliomi világosság. *Lágler Sándor* egyik szerkesztő közleménye ez.

4. Hanem a következő pünkösztüi egyházi beszéd — ismeretlen írótól — Lukács XXIII, 49. verse felett, minden egyéb, csak nem predikáció. Jól cselekedte szerző, hogy alá nem írta nevét, de még jobb lett volna, ha nyomdafestéket sem lát az.

Ilyen absurdum kifejezések: „az emberi társadalom hasonlít egy *halastóhoz*, melyben a nagyobbak és erősebbek a kisebbekkel és gyengébbekkel *táplálkoznak*“ — valóságos profanizálása az egyházi szöszéknek. Kutkávájára való demagog kirohanásnak megjárja ez: de nem lelkész szájába illő beszédek ezek. Hát Isten nek! mi nem vagyunk kannibálok, hogy felebarátaink húsára és vérére áhitozzunk.*

Hát még az ilyen bombasztikus frázis, mint a következő: „nekünk is volt egy *ragyogó* csillagfényrel a sok elhunytak közzül még most is *tündöklő* — *ragyogó* hazánkfia, kit népünk dalai mint *megváltót* (sic!) dicsőitenek s kinek sírjához mint *üdvözölni* óhajtó mohamedán sokan közülünk elzarándokolnak mainapiglan!“

Nóde elég legyen ezekből az ékes szemelvényekből, bármilyen *ragyogók* is legyenek ám ezek. Ha ilyen-nel traktálják némely atyánkfiai az ő hiveiket, nem csoda, ha hamar csömört kapnak és minden lelkifurdalás nélkül könnyen templomkerülőkké lesznek.

5. Ismeretlen szerző „Pünkösztüi gondolatok“ címmel közöl ezután egy kis elmefuttatást, melyben e nagy ünnepnap jelentőségét akarná megvilágítani.

6. Ezután egy tavaszi egyházi beszéd jó *Sándor Benő* szerzőtől. Szövegszerű, értelmes beszéd ez amaz

* Az ismeretlen szerző aligha nem képlegesen használja a „halastó“ és „táplálkoznak“ megrótt kifejezéseket s ilyen értelemben legfeljebb erős kitételnek, mondjuk: indokolatlan túlzásnak lehet az idézett helyet minősíteni. Szerk.

örök igazság felett, hogy az Isten rólunk gondot visel. Már az előbbeni füzetben is olvastunk szerzőtől egy helyes nyomon járó beszédet.

7. Egy kis siribeszéd követi ezt *Varjas József* ref. papnövédek tollából. Ifjui kísérlet, mely feljogosít annak következtetésére, hogy a ki így kezdi, az jól is folytatja a reábizottakat.

Vége a vegyes című rovatban Jézus Krisztus halos ítéletének ama másolata van közölve, melynek ó-heber eredeti szövegét Caseria olasz városka mellett egy kápolnában találták meg.

—k.

Beköszöntő egyházi beszéd elő- és utó-imádság. Irta s Győrteleken, 1900. július 15-én elmondta *Juhász László* ev. ref. lelkész. 24 oldal. Ára 20 fillér. Cél: az orgona-alap gyarapítása. A Lapunk tudósítói rovata után is előnyösen ismert nevű, gyakorlott tollú ifju lelkész I. Kor. 4, 1—4 alapján írta meg ez alkalmi beszédét, melynek főcímül találóan választotta ezt a jelzést: „Az Ur szolgálói”. Helyi vonatkozású bevezetés után felmutatja azokat az irányelveket, melyeket az Ur szolgálóinak tisztók betöltése alkalmával szemök előtt kell tartaniok. Mihez képest kifejti, hogy a lelkész, a) mint *Krisztus szolgája*, b) mint *Isten titkainak sáfára* a reá bízott kegyelmi ajándékokat, tiszte hivataltala szerint s az Isten bölcsességének céljaihoz képest miképen, mennyiben, mi által gyümölcsöztetheti s érvényesítheti az egyes lelkek és a hívők összeségének hasznára, lelki épülésére, mindenfelelősséggel és hűséggel. Ez a taglalás természetes egyszerűséggel vezet c) a Krisztus szolgájával szemben támasztható követelmény körvonalozására és aztán d) az *Isten döntő ítélete* mivoltának megvilágosítására. Gyakorlati helyes felfogásra vall szerzőnek az az előterjesztési módja, hogy a befejezésben, az egyszerű gondolkozású hallgatóságra való tekintetből, összegezi az elmondottakat ilyen formán: Ime ezek azon elvek, melyeket lelképásztori működésben követni fogok. Hivatalom: Krisztus szolgálata; megbízatásom: Isten titkainak sáfarsága; követelmény: a hűség s az ítélet: Istené. Erre jó a Pál apostol levél záradékai módjára történő befejezés, ajánlás, fohász, doxologia. Szerző előadása oktató, magyarázó, meggyőző; fejtegetési módja elemező, boncoló; érveléseiben a bibliára támaszkodik. Nyelvezete világos; népiesen egyszerű, kenetes. Az egész beszéd, az önként kínálkozó gyakori nyugpontok mellett is egységes, kapcsolatos. Fő előnye azonban az, hogy mind a gyülekezet, mind a lelkész szempontjából, teljesen megfelelő sikerült alkalmi beszéd. Az imádságok a hitből buzgó szív és lélek tiszta megnyilatkozásai, melyek a prédikációval összhangban vannak. Midőn szerzőt üdvözljük, egyszersmind e beszédét, a befolyó jövedelem céljára való tekintetből is, ajánljuk az érdeklődő körök pártfogó figyelmébe.

KÜLFÖLD.

A tergerentulról.

New-yorki levelezőnk értesít, hogy az amerikai magyar ref. egyházakat segélyző „Board of Home missions of the Reformed Church in the United States”, vagyis az „Egyesült Államokban levő ref. egyház tanácsa” április 9-én Pittsburg városában tartott évi nagygyűlésén a következő, hennünket közelebről ér-

deklő határozatokat hozta: 1. A Philadelphia közvetlen közelében fekvő Phoenixville helység magyarajku reformátusai részére egy önnálló lelkészi állás szervezését kérelmezvén, a tanács egy lelkésznek Magyarországból e célra való kihívását engedélyezte, illetőleg elhatározta. Ezáltal az angol missziói főhatóságra semmiféle nagyobb kiadás nem hárul, mert, a gyülekezet maga évi 400 dollárt, egy hitbuzgó phoenixvillei angol ref. hölgy pedig évi 200 dollárt összesen évi 600 dollárt ígérnek a meghívandó lelkésznek. Ehhez jönnek azok a jövedelmek, amik a stólából befolyhatnak. Minden bizonynyal nem kevesebb ez a fizetés a hazai 1200 koronát megérő, kongruával dotált lelkészi állásánál. 2. A tanács a new-yorki mis zionárius évi fizetését 100 dollárral (500 koronával) felemelte, tekintettel a nagy városban és a hozzátartozó nagy területen kifejtendő óriási s mindenesetre költségesebb munkakörre. 3. Csánfordi Ferenc, először trentoni lelkész, utóbb utazó miszszionárius s jelenleg johustouni lelkész állásáról lemondott és októberben visszatér Magyarországra. Helyébe a missziói tanács szintén új lelkész kihívását határozta el.

A tanács különben rendkívül meleg hangon emlékezik meg a magyarok között végzett missziói munkáról; szerinte eza „legtermékenyebb s a legtöbb gyümölcsöt ígérő mező”, a mit eleddig művelés alá vett.

Rövidesen hát két új lelkész érkezését várják az amerikai magyar kálvinisták. Jó lesz azonban már itten megjegyeznünk, hogy az elbivandók véghetetlenül csalatkoznak, ha anyagiakban reménykedve hagyják el a hazának földjét. Amerikában mindent magának a miszszionáriusnak kell teremtenie. A kinek szíve isteni hittől hevül, ám azért az akadálytól vissza nem riad.

NEKROLOG.

VÁRADY SOMA.

(1844—1901.)

Könyeket hullatva, igaz fájdalomtól megtört szívvel kísértünk ki f. év április hó 26-án Székelyhídon egy koporsót a temetőbe. Könyeket hullatva, igaz fájdalommal... Hogy is lehetett volna ez másképpen? Mikor a koporsóban Várady Soma feküdt, az az ember, akit mindannyian szerettünk s a ki midnyájunkat szeretett, az a férfiú, kinek családi életét a legjobbak is gyönyörködve nézték, a ki — munkálván hiven a polgári és egyházi élet javát — mindnyájunk tiszteletét vivta ki magának.

Ezért hullottak koporsója fölött férfi-könyek. Ezért sugárzott ki mindenkinek szeméből a szomorú kérdés: „mit ér nekünk, hogy nem szenved már: ha nem él?!“¹

De hát ki is volt Várady Soma? Méltán teszem fel a kérdést; hiszen neve bizonyára ismeretlen e lap olvasóinak nagy része előtt. Ismeretlen, mert ő nem azok közül való volt, — „kik nagy erőt nyervén örökül, ezrek, sőt milliók előtt jótékony napként világítottak“² Várady Soma egyszerű munkás volt; a ki kitüntetésre nem vágyva, hirt és nevet nem szomjuhozva dolgozott a körben, melybe Isten állította.

De ott aztán igazán dolgozott! S hogy munkálkodásának híre messze nem szárnyalt?! „A lúd zajt

¹ Szilády János.

² Kölcsey Ferencz.

üt, midőn vaskos testével néhány ölnyre felemelkedik, a sas ellenben észrevétlenül száll a fellegek fölé. Ki tehet róla? Természetök¹ Így a munkások is.

Várady Soma csendben, de híven dolgozott.

Óh ha volna nekünk hozzá hasonló sok emberünk! mert szükségünk van ilyenekre. Szükségünk van azért, hogy tőlük megtanuljunk híven dolgozni, a „jókony napként világító” által kimondott igaz eszmékért, szent elvekért s — mert — hogy mindezeknek teljessége a könyvek könyve — ennek igazaiért nemesen hevülni s hevülésünket, lelkesedésünket az életben valósággá változtatni át

Várady Soma élete erre tanított.

Méltó tehát az emlékezetre; méltó, hogy minden ajánlkozó uton lerójuk iránta a kegyeletnek szeretettel szentelt adóját.

Tegyük meg e helyen is.

Várady Soma született 1844. dec. 22-én Borsodmegye Berente nevű községében, hol atyja Várady Sámuel, gazdatiszt volt. Elemi és gymnasiumi tanulmányait a gymn.-i VI. osztályal befjezőleg Sárospatakon végezte. A szerény, szorgalmas és mindig jeles ifju — éppen ezen tulajdonai következtében — tanárainak szereretét nem kis mértékben szerezte meg. A VI. osztály bevégezése után kitépett az életbe. Nem azért, mintha megállva feluton, tanulmányainak félben-hagyását határozta volna el, de azért, mert kényszerítette e lépés megtetésére a sors, a szegénység: kenyér után kellett néznie, mint nevelő kereste meg ezt. Amig tanított, maga is tanult s időben mit sem veszítve, magánuton elvégezte a gymn. VII. és VIII. osztályait s letette az érettségi vizsgát is Miskolcon.

S most elérkezett a pályaválasztás ideje. A sárospataki főiskola szellemétől áthatott ifju a lelkési pályára szándékozott lépni. Óhajította, hogy őre legyen az egyszerű népeknek hogy örüljön, sirjon résztvevőn vele.² Am tervét nem valósította meg, mert az új fehértői Erdődy család, ahol több évig nevelő volt, más pályát szánt a szép képzettségű ifjunak. Várady Soma engedett a rábeszélésnek s jogász lett. Am azért mindig a miénk maradt! Az I. évet Debrecenben hallgatta; de mivel a különben mindig szerény és vezetői iránt tisztelettel teljes ifjunak egy tanárjával valami kisebb összeszólalkozása támadt, az első év befejezése után távozott innen. Szívének sugallatát követve, oda ment vissza, hol megkezdte tanulmányait. Sáros Patakra. Itt tanult aztán mindvégig; itt tette le az államvizsgát is, még pedig kiváló sikerrel.

Ezután Miskolcon Sassy István ügyvéd mellett joggyakorlatot folytatott. Am kevés ideig tartózkodott itt, mert már az 1872-ik év szeptemberében Vámos-Péres, akkor még hajdu-város, főjegyzőjévé választotta. Megjegyzem, hogy ugyan ezen évben tette le az ügyvédi vizsgát is Budapesten.

1873. jan. 20-án megnősült s célját érve élt nyugodt, boldog életet.

De Vámos Péresen sem sokáig maradt. A község rendezése után ugyanis e hely egyszerű községgé alakulván át, állásának jelentősége megszűnt. Ennek következtében 1878. április 24-én Székelyhidra költözött.

És most . . . talán ismertetnem kellene történetét annak a 23 évnek, a mit itt töltött el.

Innom kellene talán családi életéről, a mely a legszebbek közé tartozott; a megtört szívé feleségről;

¹ Br. Eötvös József.

² Tompa Mihály.

a gyermekekről, kiknek egy részét már felnevelte s szabad szárnyra bocsátotta a szerető atya; a gyermekek másik részéről: a kisebbekről, a kik keservesen nélkülöznek ma már az apai gondvisező szeretet melegét.

Innom kellene talán az elköltözött nemes szellem munkásságáról, melyet folytatott elkövetkezett súlyos betegségek a polgári és egyházi élet mezején. Ott mint ügyvéd, a ki nemes hivatásától áthatottan védte az embernek ügyét, igazát, mint ember, a ki lelkesült mindenért, a mi szép, a mi jó, a kinek fenkölt szelleme s csaknem páratlan kedélye egykor éltető lelke volt ismerősei körének; itt — az egyházi élet terén, — mint a székelyhidi ev. ref. egyház buzgó s nagy tevékenységű presbytere, mint az érmelléki egyházmegye egyik tanácsbírája, mint világi aljegyző s 1895-től egyházmegyei ügyész.

Innom kellene talán azon jellemről, melynek „nem voltak fényoldalai, mert egy egész volt az, eszményképe a becsületnek, a férfiasságnak és jóságnak”.¹

De nem teszem.

A hol a tett beszél, a szóból ott ennyi elég.

Am életrajzának vázlata még befejezésre vár. A nemes munka 1897-ben félben szakadt. Ez év jan. 12-én ugyanis a hű munkást szélhűdés érte. Ismétlődött ez 1898. szept. 22-én, végül 1900. nov. 14-én. Ekkor egészen béna lett; az egykor erős férfiú e naptól kezdve szakadatlanul feküdt, magával tehetetlen állapotban. Maga a szellem is egészen elhomályosodott. Mig végre megjelent a halálnak angyala, még pedig éppen azon a napon, a melyen egykor, 23 évvel előbb, Székelyhidra jött: április 24-én, hogy megpihentesse a fáradt s hosszú betegség által meggyötört testet.

És Várady Soma elment a hívó szóra.

Óh ha így áll a dolog: akkor reá nézve megváltás volt a halál.

Tudjuk, érezzük ezt. Am azért mégis csak felsőhajtunk: „Mit ér nekünk, hogy nem szenved már; ha nem él!”

. . . De legyen meg — Atyánk — a te akaratod!

Te pedig, eltávozott nemes szellem, kivel „az élet utain oly szívesen találkozánk, kihez tiszteletnek, s szereteinek lánczai kötöztenek,”² kit igaz könyvek közt kísértünk ki a temetőbe: nyugodj békén sírodban.

Hű szolga . . . igaz barát . . . szeretett férfiú a viszontlátásig. Isten veled!

Szentkirályi Károly
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Akadémiai igazgató-választás a debreczeni kollegiumban a következő iskolai évre. Folyó hó 6-ik napján történt meg az akadémia tanácsülésében. Ez idő szerint a sor a philosophiai szakon lévén, dr. Öreg János kartársunk választatott meg szavazattöbbséggel. Fontos s nagyjelentőségű érdekek képviselése várván az új rektor-professor urra, mi jó szívet kívánunk neki erőt, kitartást a kétségtelenül szép, de egyszersmind terhes és felelősségteljes méltóságához s hisszük, hogy nemcsak az adminisztráció gépies és pontos, de végre is mellékes vezetésében fog excellálni, hanem eszméket visz be munkakörébe s ezekkel teenditermékenyny rektor-professori működését. Segitse az Isten!

¹ Br. Eötvös József.

² Dr. Heiszler József.

— **Kiigazítás.** Lapunk 22-ik számában a 347. lapon alulról 9. sorban, továbbá a 348 lapon alulról a 19. sorban „tur-sebesi“ helyett „turterebesi“, a 353. lapon alulról „két jogi“ helyett „két akadémiai“ olvasandó.

— **Uj esküdtfelügyelők és köztanítók a következő évre.** Ez időszerint 4-re volt szükség s önkényes ajánlkozás folytán, a széniori állás *Papp Lajos* végzett hittanhallgatóval már előbb betöltve — megválasztottak: *Harsányi Pál*, *Zöld Mihály*, *Nánágy Lajos* és *Szűcs László* leendő 4-ed éves hittanhallgatók. Látnivaló tehát, hogy noha a hittanhallgatók száma éppen a folyó iskolai évben végre-valahára örvendetesen emelkedett, még mindig távol vagyunk attól, hogy mint hajdanában, ugy most is végzett theologusokkal tölthessük be ez állásokat. Erős azonban a meggyőződésünk, hogy ha majd — hiszszük, nem sokára! — a lelkeszi fizetések minimuma a kongruával 1600 koronára emelkedik, ez állásokra is csakhamar kapni fogunk végzett embereket.

— **Értesítésül.** A lapunk mai számában közölt utalványozási eljárásra vonatkozó ministeri leirat alapján remélhető, hogy a július hó folyamában utalványozandó kongrua-illetmény félévi összegben lesz folyósítva. Éppen azért figyelmeztetjük az illetékes lelkésztársakat, hogy a nyugták kiállításával s időelőtti beküldésével ne siessenek, míg arra közvetlen felhívást nem vesznek. Az 1899. és 1900. évekre kifizetett illetmények kimutatását kinyomtatva valószínűleg már a jövő hét folyamában venni fogják a nt. esperes urak több példányban; a konventi propositióval kapcsolatos e nemű kimutatást pedig lapunk is közölni fogja legközelebről.

— **Dogmaellenes kifejezés.** A „Magyar Állam“ junius 4-ki számába küldetett be a következő érdekes levél: „a „Magyar Államot már 16 esztendeje tartom, de majduem minden számában, olvasok nekrológot, vagy gyászjelentést még papokét is, melyben e kifejezéssel találkozom: „örök nyugalomra kísérték.“ E kifejezés katolikus szempontból helytelen és nekünk katolikusoknak, főképp pedig papoknak azon kellene lennünk, hogy e dogmatika ellenes kifejezést kiküszöböljük. Teljes tisztelettel kérem tehát a tekintetes szerkesztő urat, figyelmeztesse olvasóit e helytelen kifejezésre és saját hataskörében hasson oda, hogy e kifejezés lapjában ostoroztassék; ha pedig nyomdájokban gyászjelentés készül, arra törekedjék, hogy abban senki „örök nyugalomra“ ne kísértessék, hanem a feltámadás reményében helyeztessék,“ el. Figyelemre méltó felszólalás ez még reánk protestánsokra nézve is, amennyiben ez az „örök nyugalom“ hirdető kifejezés nálunk is hova tovább mindjobban hódít. Pedig a katolikusok még csak menthetik magukat azzal, hogy náluk a liturgiában is ott van a „requiem aeternam“ kifejezés, s ennek a fordítása ment át a közhasználatba, de mi semmi ilyen „requiem aeternam“-ot nem ismerünk, hanem igenis ismerünk más valamit, ami p. o. a debreceni temetők fejfáiról a régi tisztes időkben soha nem maradt le. „A. B. F. T. R. A.“ „A boldog feltámadás tiszta reménysége alatt“. Milyen másképpen hangzik ez s mennyire igazabb keresztvén tudományt hirdet, mint az „örök nyugalom“ banalis használata! Legyen gondunk rá, hogy jól distingváljunk.

— **Félévi colloquiumok.** A második félévi colloquiumok a theologiai és jogi akadémiákon javában folynak. Főtiszteletű püspöküink *Kiss Aron* és főgondnokunk *Gróf Dégenfeld József* kitartó buzgalommal keresik fel a tantermeket s hallgatják meg az egyes

tanárok tanóráin a colloquiumokat, gyakorolván ezáltal magas állásukkal járó főfelügyeleti s ellenőrző jogokat

— **A Csapó-kerti persely.** Letelt a két hónap, mely alatt derék theologus ifjaink a Nt. lelkeszi kar engedélyével a Csapó-kert iskolájában vasárnaponként isteniszteleteket tartottak. A mint theologus ifjainkról előre is feltételeztük, a komoly munkát az ügühöz és hozzájuk méltó komolysággal végezték; soha panaszra okot nem szolgáltatottak s a napokban a theologiai dékán kezeihez takarékpénztári könyvön 35 korona s 30 fillért tettek le, mely összeg 2 hónap alatt a Csapó-kerti perselyben gyűlt össze főképp, oly hiveinktől, kik — saját szavaikat idézzük — „eddigelé nadrágos uri embert csak akkor láttak, mikor az adóvégrehajtó kereste fel őket“. A theologia dékánja különben a fenti takarékpénztári könyvet — jelentése kapcsán, — illetékes helyére juttatta. Mi pedig theologus ifjainkat e helyen utólagosan is üdvözöljük.

— **Rabsegélyző egylet alakulása Debrecenben.**

Néhány lelkes s humánus gondolkodásáról, mint köztevékenységéről egyformán ismert emberbarátnak sikerült ezt is megteremteni. Folyó hó 2-ik napján tartott meg az alakuló gyűlés a váro-háza nagy tanácstermében, a mikor ez egylet elnökévé egyhangulag *Szűcs Miklós* debreceni kir. törvényszéki elnök választott meg. Azt nem mondhatjuk, hogy a társadalom részéről valami tulságos nagy érdeklődést láttunk volna; de hát minket ez egyáltalán nem lepelt meg, tapasztalatból tudván, hogy alig van olyan humánus társadalmi intézmény, melylyel szembe a közfelfogás még ma is elfogultabb volna, mint éppen a szerencsétlen rabok támogatására és talpra állítására szervezett minden ilyen samaritánus intézmény. Így volt ez a világon kezdetben mindenütt. A *quäkereket* Amerikában (1776), *John Howard*-ot (1726—90) Európában nemcsak kinevelték, hanem határozott ellenszenvvel fogadták, mikor ez irányban agitálni kezdték. De ez a lelkes apostolokat nem kedvetlenítette el. *Howard* p. o. 1773-ban egész Angliát beutazta az összes ott levő fogházakat személyesen meglátogatta s a parlament előtt rámutatott azokra a szent kötelességekre, melyekkel a társadalom az emberiség legszerencsétlenebb tagjai iránt még mindig adós. Ezeket a nyomokon haladt aztán *Fry Erzsébet* (1780—45.) „a foglyok angyala“ a kinek köszönhet a 19-ik század ezen a téren minden reformot. Mi magyarok is megmozdultunk már e tekintetben; az ország különböző városaiban már szervezve vannak néhány év óta a rabsegélyező egyletek, melyeknek legtöbb helyen az állam is támogatására sietett. Ezen egyletek száma szaporodott most ismét egygyel, Isten dicsőségére és Debrecen intelligens s humánus közönségének dicséretére. — Elismerés *Csiky Lajosnak* ki az eszmét felvetette s a kir. ítélőtábla és kir. törvényszék vezetőinek, kik azt testbe öltözni segítették.

— **Nyilatkozat.** Minthogy Kálmán Farkas ur a közöttünk főnforgó ügynek általam történt kellő megvilágítása után is föntartja reám nézve sértő állításait, kénytelen voltam — előbbi kijelentéseimhez híven — ügyvédeimet a sajtópör megindításával megbízni. László Albert a tiszántúli ev. ref. egyházkerület bizománya.

— **A heidelbergi kátéről** szóló és ezen mostani számban olvasható tárcaközleményem második bekezdésében hysteron proteron gyanánt tekintendő az az adat, mely szerint Kálvin kátéja „magyarul megjelent 1659-ben Kolozsvártt.” Ez a jelzés voltaképpen a szintén Kálvin által írott és általam folytatólagosan szintén kitüntetve említett *genfi kátéra* vonatkozik, a melyet a mi református népünk hajdanában Kálvin kátéjának is szeretett nevezni. Debreceni kollegiumi könyvtárunkban van belőle egy egykoru példány. Címe: „A Genevai szent gyülekezetnek Catechismussa . . . Kolozsvárott M. Tóthfalusi Kis Miklós által 1695. esztend.” Ebből azonban hiányoznak a liturgiái formulák. Ezt a pót korrekturát kívántam itt nyomban egyidejűleg megtenni. Dr. Erdős József.

— **Ez már valóban belmisszió!** Ismeretes, hogy a „Magyar Prot. Irodalmi Társaság” népies kiadványai hiteinkörében eléggé elvannak terjedve s Istennek legyen hála, terjednek állandóan. — De hol vagyunk még mindig ahoz, a mit p. o. a berlini városi misszió ily nemü sikereiről olvasunk!? Ez a misszió ugyanis a mult évben 100 azaz egyszáz millió ugynevezett „pfennig predikációt” küldözött szét a világba, s ma minden héten 105.000 ilyen irat megy szanaszét, hogy hódítson az evangélium számára. Mi pedig éveken át még növényeink számára az irkákat is a „Szent István Társulat” kiadványaiból szereztük be. — Pedig, hogy mit jelent ez, arról némi fogalmunk lehet akkor, ha p. o. *Barcsa*

Jánosnak lapunk mai száma tanügyi rovatában olvasható tartalmas czikke felett gondolkozunk s feleletet adunk magunknak arra a kérdésre, hogy voltaképpen mi is hát a kulcsa annak a protestáns vallásos nevelésnek? Nem protestáns árucarnokokat, bankházakat s más efféle uraim (mert mindez széttagoltságot szül és olyan harezot, melyben okvetlenül mi leszünk a vesztesek!) hanem tudományt a nép számára s ez lesz az igazi belmisszió.

— **Nyilatkozat.** „Igazolom, hogy a magam családjánál, mint másoknál tett észleteim után a használatba hozott „Kristály” viz az emésztést nagyon elősegíti és mint hygienicus élvezeti viz, kitünő.” *Dr. Aldor Adolf, főorvos, Nagy-Károly, Szatmármegye:*

— **Első leánykiházasítási egyesület m. sz.** Ez évi május hóban 1160 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 72.038 K. 75 fillér fizettetett ki. 1901 évi január 1-től május 31-éig beírt ö-szes jutalékrészek száma 5604 és a kifizetett nászjutalékok összege 214.861 K. 04 fillér. Debrecen és Hajdumegye vezérképviselője **Baum Miksa** Debrecen, Miklós-utca 11. sz.

Tartalom-jegyzék: A debreceni egyház. Dr. Körösi Kálmán. — Tárcsa: A heidelbergi kátéről. Dr. Erdős József. — Tanügy: A vallásos oktatásról. Barcsa János. — Közéletünk: Egyházmegyei egyházi értekezlet. Sz. L. — Kongrua-ügy. — A pettyéni egyház örömmünnepe. Felsővégesi. — A tiszántúli egyházkerület tavaszi közgyűlése. — Irodalom. — Külföld. A tengerentúlról. — Nekrológ. Várady Soma. Szentkirályi Károly. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hoszu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a átványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesőségnek mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eszt, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főter, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban esz közöltetnek.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!